Published and distributed under permit No. 424 authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of Chicago, Illinois. By order of the President, A. S. Burleson, Postmaster General.

Ist za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (552) številka ..... tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 551. SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE. CHICAGO, ILL., DNE 2. APRILA (APRIL 2th.) 1918. LETO (VOL.) XIII.

Kdo je začel?

Medtem ko nemška armada na zapadnem bojišču z ogromnimi žrtvami zmaguje, nevedoča, kako dolgo bodo te zmage trajale in kako veliko lahko postane razočaranje, če se prodiranje definitivno ustavi in če pridejo namesto triumfov porazi; medtem ko pošilja kajzer na vse strani telegrame o "svoji in božji slavi"; medtem ko igra Hindenburg najhazardnejšo igro, ki bi se mogla le tedaj posrečiti, ako bi se njegovi nasprotniki dali zblufati — kaže kajzerska imperialistična politika zopet rogove in postaja v svojih izrazih drzna, kakor še ni bila nikdar.

V nemškem rajhstagu so odobrili brest-litovski mir. Za nekatere optimiste je bilo to splošno razočaranje; nekoliko neprijetnega presenečenja pa je stvar prinesla vsem. Lani je večina parlamenta sprejela resolucijo, v kateri se je izrekla za mir brez aneksij. Bilo bi dosledno. če bi bila ta večina odklonila mir z Rusijo, ki obsega velikanske četudi zakrinkane aneksije. Nekateri optimisti so pričakovali, da se to res zgodi.

Mednje nismo spadali. Nikdar nismo cenili nemških strank tako visoko, da bi bili pričakovali od njih resen odpor proti vladi, zlasti če prinaša ta vlada resničen ali pa navidezen profit kapitalizmu in imperializmu.

Bilo je pa nekoliko upanja, da vstanejo proti temu miru socialni demokratje in da porabi Scheidemann to priliko za ozdravljenje svoje politike. Saj je njegova frakcija vedno, zlasti pa od izbruha ruske revolucije, naglašala mir brez aneksij in odškodnin. Oboje načelo je v brest-litovski mirovni pogodbi nesramno poteptano in Scheidemann bi moral zavreči tak pakt, ako bi hotel le sam sebi ostati zvest.

Toda njegova frakcija bi morala vpoštevati še nekaj druzega, kar je s socialističnega stališča neprimerno bolj važno. Sicer je že podlo oropanje in okradanje Rusije absolutno nasprotno načelom socializma. Toda če bi mogel Scheidemannovcem služiti izgovor, s katerim slepari kajzerjeva vlada, da bodo Litvinci, Leti, Esti itd. lahko sami odločali o svoji usodi, ne bi mogli in ne bi smeli večinski socialisti prezreti dejstva, da je brest-litovski mir protirevolucionaren in da namerava Nemčija očividno zatreti praktični socializem na Ruskem.

O tem ni mogla Scheidemannova skupina imeti nobenega dvoma. Sama ima še toliko inteligentnit glav, da bi bile lahko spoznale nakane nemške vlade. Ako ne bi bilo to zadostovalo, so lahko slišali, kako sodijo Rusi o Nemčiji in njenem postopanju. Toda ostali so zopet gluhi in s tem potrdili, da so — kakor je Ljenin dejal — stavkokazi. Z ostalimi strankami so glasovali za mir, kakor je bil podpisan v Brest-Litovsku.

Edina socialistična manjšina je glasovala proti mirovni pogodbi, ter poljski in danski poslanci.

Ko je uradna Nemčija na vzhodu izvršila tolovajstvo nad Rusijo in ga vrši tudi že nad Rumunijo, se pripravlja, da stori enako — "če Bog da" — tudi na zapadu. Konservativno, junkersko časopisje, je zopet spuščeno z verige, in steklim aneksionistom se pridružujejo tudi nacionalni liberalci.

Reakcionarno časopisje piše javno, da se bodo morali po "sijajnih zmagah" na zapadu tudi na tej strani izpremeniti mirovni pogoji; to se pravi: Nemčija se ne sme zadovoljiti s kakšnimi manjšimi krpami ukradene zemlje, temveč mora tudi v Belgiji in na Francoskem in nemara še kje grabiti, kolikor se bo le dalo. Obenem je nacionalni liberalec dr. Stressemann v svojem volilnem okraju naglašal, da je konservativna in njegova stranka vložila resolucijo, ki zahteva velike vojne odškodnine in da večina v rajhstagu ni nasprotovala, kar pomeni, da je lanska resolucija z dne 19. marca završena.

Po ruskih izkušnjah pač ni nobenega dvoma, da je tudi kajzerjeva vlada enakih misli. In le slepci še ne razumejo, kaj bi se zgodilo, če bi Nemčija res zmagala v tej vojni. Plenila bi na vseh koncih in krajih, da bi vse dežele še dolgo po miru krvavele, ne glede na to, da bi za demokracijo napočila najtemnejša doba.

Medtem, ko se kažejo ti lepi cilji, ima pa Hertling vendar nekoliko sitnosti doma. Delajo mu jih manjšinski socialisti, ki so v parlamentu naravnost trdili, da je Nemčija hotela in povzročila sedanjo vojno.

Tekom debate o mirovnih pogodbah z Ukrajino in Rusijo je član socialistične manjšine dr. Cohn dejal, da so vojni fanatiki po vseh deželah. To je spravilo junkerja drja. Westarpa, znanega reakcijonarja in imperialista, po konci. Zakričal je, da ni vojnih fanatikov v Nemčiji.

Ta opazka je prisilila socialistično manjšino na glasen smeh, nakar je Westarp nadaljeval: "S takimi neodgovornimi izjavami dajete potuho našim sovražnikom, ki nas enako obrekujejo." Westarpove besede so povzročile velik nemir in dr. Cohn je zaklical: "Kdo je pa začel vojno?"

Westarp je vzrojil. Njegova plemenita kri je kipela in v sveti jezi se je zadrl: "Zdi se, da ima poslanec Cohn toliko poguma in predrznosti, pa trdi, da je Nemčija povzročila in začela vojno."

Cohn je brez obotavljanja odgovoril: "Da, da!"

To je bil signal za velikansko razburjenje in nekateri nacionalistični poslanci so kričali: "Vrzite ga ven!" Ali na Cohna ni to napravilo nobenega vtiska, temveč je izjavil:

"Mi odklanjamo to pogodbo. To je zatiranje narodov. Takozvani klic za pomoč iz baltičnih dežel je le pretveza za aneksijo, za katero se je Nemčija že davno odločila. Nemški narod mora, kakor vsak narod, vzeti svojo usodo v svoje roke zoper kneze in državnike in militariste."

Da so nacionalisti imenovali pogumnega poslanca "izdajalca," ni nič čudnega. Zato so njegove besede vendar resnične. Ali če sme nemški socialist povedati, da je Nemčija zakrivila in začela to vojno, tedaj mora to biti tudi nam dovoljeno. Kar je resnica v ustih nemških manjšinskih socialistov, ne more biti laž v naših. Iz te resnice je pa treba izvajati logične posledice, ne pa igrati se slepo miš.

Mooneyeva usoda.

Tom Mooney je bil v San Franciscu obsojen na smrt. Obdolžen je bil sodelovanja pri zaroti, ki je dne 22. julija 1916 povzročila eksplozijo bombe zoper ondotno parado za "preparedness." O procesu proti Mooneyu se je toliko pisalo, da je zadeva pač splošno znana. Na tisoče in tisoče ljudi v Zedinjenih državah je prepričanih, da je bil Mooney po nedolžnem obsojen. A tudi človek, ki se ne pridruži brezpogojno temu mnenju, mora priznati dvoje:

Prvič, da obstoje glede na Mooneyevo krivdo zelo močni dvomi, ki niso bili odstranjeni;

drugič, da se proces, po katerem je bil obsojen, ne more imenovati nepristranski.

Tako ni le mnenje v delavskih krogih. Ko je bila obsodba izrečena, je dobival predsednik Wilson neštete prošnje od posameznikov in organizacij iz vseh krajev dežele, da bi se zanimal za ta slučaj in preprečil usmrtitev delavskega voditelja, dokler je še kaj dvoma o njegovi krivdi. Posledica je bila, da je predsednik imenoval posebno komisijo s tajnikom delovnega oddelka William B. Wilsonom na čelu, da preišče zadevo.

Preiskava se je izvršila in komisija je predložila predsedniku poročilo, ki je napravilo nanj najglobokejši vtisk.

Poročilo opisuje dogodke pri nesrečni paradi za preparedness, pripoveduje, kako je stvar prišla pred sodišče, kako se je izvršil prvi proces, in kaže, kako se je časopisje in javno mnenje sploh polastilo zadeve in napravilo iz nje vse kaj več kakor justičen slučaj. Kratek čas pred omenjeno parado so skušali spraviti Mooneya z zvezo z dinamitiranjem stolpov družbe Pacific Gas and Electric Company. "Z eno besedo" — pravi poročilo — "nobenega dvoma ne more biti, da so javne naprave v San Franciscu smatrale Mooneya za hudobnega delavskega agitatorja in da je bil on predmet njih posebnega nasprotovanja."

"Brez dvoma so javne družbe" — pravi poročilo nadalje — "proti katerim je bila naperjena Mooneyeva agitacija ali ki so ga sumničile, da jim hoče škodovati s svojim agitatorič. delom, gledale, da ga vjamejo. Akcijo proti njemu je vodil privatni detektiv Swanson. On je bil tisti, ki je vodil preiskavo, iz katere se je izleglo zasledovanje Mooneya. On je bil tisti, ki je skušal spraviti Mooneya v stik z dinamitiranjem električnega stolpa, kar se dozdevno zato ni posrečilo, ker sta Billings in Weinberg odklonila Swansonovo "nagrado" za tako delo.

Poročilo omenja potem posamezne procese v tej zadevi, nato pa prehaja k senzacionalnemu preobratu v dokazilih, ki je povzročil, da sta bila Mrs. Mooney in Weinberg oproščena, ki je pa obenem tudi zbudil sum o prejšnjih obsodbah Billingsa in Mooneya. To se tiče znane Oxmanove afere. Komisija ni imela naloge, da dožene krivdo ali nedolžnost Mooneya in drugih obtožencev, ampak preiskati je morala, če obstoji podlaga za občutek, da se je mogla z omenjenimi obsodbami storiti krivica. In komisija prihaja do zaključka, da obstaja res taka podlaga.

"V atmosferi, ki obdaja obtožbo in proces v tem slučaju" — pravi poročilo — "nahajamo razlog za nepokojnost. To čuvstvo je bilo pojačano z enim faktorjem take važnosti, ki jo je mogoče kontrolirati. Najbolj je Mooneyu škodovala izpoved priče po imenu Oxman. On je bil tisti, ki je pričal s prepričevalnimi podrobnostmi, da sta Mooney in Billings bila ob določenem času tam, kjer bi morala biti, da se jima more dokazati sodelovanje pri zločinu.

"Po Mooneyevi obsodbi so prišla na dan pisma, ki jih je bil Oxman po lastnem priznanju pisal, preden je bil klican na pričanje. Namen teh pisem je bil Oxmanov poizkus, da izzove krivo pričanje v zvezi z važno izpovedjo, ki jo je on imel podati in ki jo je podal. Dejstvo je, da je pisal pisma, ki so morala diskretirati vsako njegovo izjavo in v luči teh pisem ne more nobeno njegovo pričanje imeti verodostojnosti, ki je potrebna za obsodbo. Ko je bil diskreditiran Oxman, je bila diskreditirana tudi obsodba Mooneya.

"Čim so prišla Oxmanova pisma na dan, je sodnik, ki je bil vodil Mooneyev proces, pozval generalnega odvetnika Kalifornije, naj stori korake za obnovitev pravde. Generalni odvetnik je prosil državno vrhovno sodišče, naj z ozirom na razkritje Oxmana vrne zadevo prvemu sodišču za novo obravnavo. Vrhovno sodišče pa po kalifornijskih zakonih ni našlo kompetence, da presoja stvar izvzemši postopanje. Sedaj je stvar pred prizivnim sodiščem, ki ima le preiskati, če so bile v postopanju kakšne pomote. Če najde vrhovno sodišče napake in določi novo obravnavo, bo položaj popravljen. Če najde sodišče, da ni napak v postopanju in vsled tega potrdi obsodbo, mora priti pomoč od eksekutivne akcije kalifornijskega governorja in od sodelovanja zasledujočih uradnikov."

Poročilo omenja potem, kakšen vtisk je zadeva naredila na Ruskem in po Zedinjenih državah in kako prihajajo protesti tudi iz krogov, ki odločno odklanjajo nasilstvo. Nastalo je mnenje, da je bilo iz posvečenega instrumenta justice vedoma ali nevedoma napravljeno orodje zoper delo od njegovih nasprotnikov v industrijalnem boju.

"Občutek nemira" — končuje poročilo — "ki ga je povzročil slučaj, mora biti odstranjen, kajti če se to ne zgodi, se omaje mnenje, da ščiti naša demokracija najnižjega in celo navrednega proti krivim obdolžitvam. Vojna se vodi ne le z materijalnimi, ampak tudi z moralnimi sredstvi. Mi smo v tej vojni, da uveljavimo moralne zahteve neoskrunjenega zakonitega procesa, brez obzira na to, kako počasen je včasi ta proces. To zahteve mora poživeti ogenj naše vdanosti do teh načel pri nas doma."

Če je prišla Wilsonova komisija do takih zaključkov in spoznanja, da je sum o pravični sodbi v Mooneyevem slučaju utemeljen, tedaj se na podlagi argumentov, ki jih podaja poročilo komisije, vsak nepristranski človek lahko pridruži temu mnenju.

Poročilo iz Washingtona pravi, da je napravilo izvestje komisije globok vtisk na predsednika Wilsona. To gotovo ni nič čudnega. Ali medtem je šla zadeva svojo navadno justično pot in vrhovno sodišče, ki ni našlo napak v postopanju, je potrdilo obsodbo.

V tej skrajno kritični situaciji se je predsednik Wilson obrnil do kalifornijskega governorja Stephensa s prošnjo, naj pomilosti Mooneya. Ta korak služi predsedniku na čast in globoko je želeti, da doseže uspeh. V stvari ne gre le za izraz usmiljenega srca, ampak poročilo Wilsonove komisije pove v svojem zaključku s popolno jasnostjo pomen razburljive afere. Za to gre, kako nas bodo presojali doma in v tujini.

Predsednik Wilson je ponovno razglasil, da se vodi sedanja vojna za rešitev demokracije. Treba je pa dokazati svetu, da imamo sami res kaj demokracije, ki jo je vredno braniti in varovati kajzerske avtokracije. Zato moramo, kakor pravi delovni tajnik Wilson, doma pokazati popolno vdanost v načelo demokracije.

Upajmo, da se to zgodi v Mooneyevem slučaju.

Ne marajo nemške osvoboditve.

Ubogi kajzer je strahovito obrekovan! Pravijo, da je osvojevalec, da hoče podjarmiti svet, da žrtvuje življenje miljonov svoji slavohlepnosti in želji po gospodovanju. Manje olikani ljudje ga imenujejo kar roparja, mesarja, steklega zločinca.

Še nam je včasi ušla kakšna nespodobna beseda zoper njegovo veličanstvo — Bog nam odpusti grehe! Enkrat je vendar treba obuditi kesanje in storiti pokoro, pa povedati, kakšna krivica se godi. Seine Majestaet noče nič, prav nič druzega, kakor — poslušaj, svet! — kakor osvoboditi narode. Le da so narodi tako zatelebani v svojo sužnost, da ne razumejo kajzerjevih plemenitih namenov, in tako ne ostaja tovarišu gospoda Boga nič druzega, kakor da vtepo Hindenburgi, Ludendorffi in Falkenheini narodom siloma svobodo v buče. Svobodo!

Težka je naloga kajzerske Nemčije, kajti narodi so res tako nehvaležni, da se branijo osvoboditve.

Ko je bil med Nemčijo in Rusijo sklenjen mir — sicer za naše pojme zelo čuden mir, ki obstaja v tem, da se vojskujejo Nemci in Rusi na vseh koncih in krajih — je Nemčija v imenu "samoodločevanja narodov" izsilila, da se je Rusija odrekla ogromnim kosom zemlje z mnogimi miljoni prebivalcev na zapadu. To se — bognedaj! — ni zgodilo z imperialističnimi nameni, kakor so hudobneži, celo ruski boljševiki, podtikali preblagemu Viljemu II. Kaj še! Tudi to je bila le osvoboditev.

A glej šmenta! Nehvaležnost narodov nima ne konca ne kraja. Namesto da bi vriskali od veselja in pozdravljali kajzerjeve vojake s palmovimi vejami, se ti narodi z vsemi štirimi upirajo osvoboditvi in delajo žalost očetovskemu srcu njegovega hohenzollernskega veličanstva.

* * *

Kako trnjega je kajzerjeva pot, spoznamo lahko po sledečem članku, ki ga dr. Aleksander Lipschuetz objavlja o stališču Ljetov in Estov.

Članek se glasi:

Iz predlogov, ki jih je Nemčija podala na mirovni konferenci v Brest Litovsku, izhaja tako jasno, kakor se le more želeti, da namerava Nemčija anektirati ne le Kuronsko, ampak tudi dele Livonskega in Estonskega. Proti ruskim predlogom, naj se umaknejo nemške čete iz zasedenega Kuronskega, Livonskega in Estonskega, da dobi ljetski narod možnost, da odloči sam o bodoči usodi dežele, se postavlja Nemčija na stališče, da se je ljudska volja na Kuronskem in v Rigi pokazala že v času nemške okupacije. Po nazorih Nemčije je izjava ločitve od Rusije že izrečena. Zato predlaga nemška mirovna delegacija, da naj ostanejo nemške čete na Kuronskem, Livonskem in Estonskem.

Nemška vlada je torej izrazila namen, da anektira Kuronsko in dele Livonskega in Estonskega.

Vsakemu mislečemu človeku je jasno, kako se more "ljudska volja" izražati v zasedeni deželi. "Ljudska volja" na Kuronskem je dobila izraz v "deželnem zboru" v Mitavi pod predsedstvom nekega kuronskega plemenitaša. Ta "deželni zbor," umetna tvorba oficielne aneksionistične Nemčije, se je seveda izrekel za to, da anektira Nemčija Kuronsko. Tudi kajzer Viljem je v nekem govoru, ki ga je imel par dni po zavzetju mesta v Rigi, izrazil "ljudsko voljo" tega mesta s 500.000 prebivalvci, ko je začel govor z besedami: "Riga je svobodna" . . . Prebivalstvo pač ni moglo glasovati o svoji politični bodočnosti, ker je bilo, kakor so pravili nemški telegrami iz Rige, "še vedno kakor pijano od radosti" zaradi nemške okupacije.

Aneksije Kuronskega, Livonskega in Estonskega od strani Nemčije ne zagovarja le oficielna Nemčija, ampak žal tudi nemška socialna demokracija. Zagovarja aneksijo dežele, katere prebivalstvo šteje komaj okrog sedem odstotkov Nemcev. Tekom svetovne vojne se je uganjalo mnogo hinavščine z "osvoboditvijo" narodov, ali v malokaterem slučaju bolj, kakor z "osvoboditvijo" Kuronskega, Livonskega in Estonskega.

Nobenega dvoma ni, da so Nemci vplivali na kulturni razvoj Ljetov in Estov. Livonsko je prva nemška kolonija, na katere gospodarsko povzdigo so nemški vitezi, osvojevalci dežele, tekom stoletij zelo mislili. Zaradi okrutnosti, s katero se je kolonizacija vršila tekom vsega srednjega veka, se danes ne bomo prepirali. Nemškemu vitezu je sledil na Livonsko trgovec in rokodelec, ne pa kmet. Kmet je bil podjarmljeni Ljet in Estonec. Ker je kolonizirajoča nemška vrhovna plast stremila za tem, da postavi nepremakljivo socialno pregrajo med nemškim "gospodom" in domačim "hlapcem," je postalo socialno nasprotje na Kuronskem, Livonskem in Estonskem obenem nacionalno nasprotje. Z odpravo tlake in vpeljavo proste selitve je plemstvo na Kuronskem, Livonskem in Estonskem izgubilo ne le velik del svojih socialnih predpravic, ampak tudi svojo nacionalno predpravico v deželi. S tem, da se je nastopila pot k demokraciji, je bilo odločeno o politični usodi nemštva na Kuronskem, Livonskem in Estonskem. Drameča se demokracija v teh deželah

(Konec na 8. strani.)

Slovensko republičansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGI, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godina, Martin V. Konda, Etbin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR.

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR.

John Ermenc, Joseph Fritz, Joseph Ivanetič, J. Judnič, Ivan A. Kaker, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Zvonko Novak, K. H. Pogledič, Matt Pogorelc, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Šavs, Frank Udovič, Charlie Vesel, Andrew Vidrich, Stefan Zabric, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso priglasili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljatve je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1 ,Cicero, Ill.)

Detroit, Mich.

Tukajšnji lokalni odbor Slov. Rep. Združenja priredi

v soboto, 6. aprila ob 8. zvečer

—: JAVEN LJUDSKI SHOD :—

z dnevnim redom:

"JUGOSLOVANSKO VPRAŠANJE IN SLOVENSKO REPUBLIČANSKO ZDRUŽENJE."

Poročevalec Etbin Kristan iz Chicage.

Vse rojake v Detroitu opozarjamo na ta shod in obenem prosimo vse slovenske organizacije, naj na ta večer ne prirejajo veselic i. t. d. Vse podrobnejše objavimo pravočasno.

Lokalni odbor.

Ely, Minn.

Rojaki! Jugoslovani sploh! Kljub temu, da smo takorekoč na koncu sveta, kjer se konča železniška proga, in kje rimajo solčni žarki že precej omejeno moč in vlada skoro trajno zima, se je vseeno v naših srcih vnela iskra narodnega čustva, ki že dobiva podobo ognja.

Tudi mi eliški Slovenci smo stopili v vrste tistih, ki delujejo na to, da postane slovenska zemlja prosta in svobodna, da se otrese tuje nadvlade, kakor tudi vsake dinastije.

Ker se pa še vedno dobe rojaki, kateri ne umejo popolnoma akcije S. R. Z. ter njenega namena, jim prav toplo priporočam, da se udeleže

javnega shoda,

katerega priredi tukajšnja lokalna organizacija S. R. Z.

dne. 14. aprila

v finskem "Opera House".

Na ta shod so povabljeni razni slovenski govorniki; kot glavni govornik shoda pa bo **Mr. Fr. Krže** iz Chicaga, mož, ki si je priboril že lepe uspehe na polju dela za S. R. Z.

Rojaki in rojakinje! Pridite vsi na ta shod. Pokažite, da se tudi v resnici brigate za usodo svojih bratov.

Lahko rečem, da takega slovenskega shoda še ni bilo na Ely, kot bo ta. Pridite, da se kaj poučite, ker to bo v vašo lastno korist.

Povabljeni so tudi oni rojaki in rojakinje z Wintona in Section 30, da se shoda udeleže.

Kličem vam: v boj za republičanske principe!

Pozdrav

F. G. Vider, lokalni pred.

IZVLEČEK ZAPISNIKA XIII. SEJE IZVRŠEVALNEGA ODBORA S. R. Z. 21. MARCA 1918.

Začetek seje ob osmih zvečer. Predseduje br. Zavertnik. Prečita se zapisnik prejšnje seje in se sprejme. Brat tajnik predloži račune za tisk Slovenian Review, znamke itd., ki se odobre. Nato čita pismo iz Washingtona, ki se vzame na znanje. Leposlovni mesečnik "Slovenska Družina" se priglaša kot glasilo S. R. Z. in imenuje zastopnika Mr. Zvonko Novaka. Se vzame na znanje.

Tajnik krajevne organizacije S. R. Z. v Milwaukee, Wis., priporoča, da bi se nabavili nabiralniki za S. R. Z. in porazdelili med lokalne organizacije. Sklenjeno, da se br. tajnik informira glede cen takih nabiralnikov in poroča na prihodnji seji.

Miss Josephine Kraus, tajnica Slov. Del. Sokola "Chicago" poroča, da je bil za zastopnika Sokola v centralni odbor S. R. Z. izvoljen br. Charlie Vesel mesto odstopivšega J. Kušarja. Se vzame na znanje.

Brat Kerže poroča o shodu v La Salle, Ill., katerega je pa zaradi nerodne zveze zamudil. Shod je bil ravno končan, ko je prišel tja. Sklican je bil nato takoj drugi shod, ki je bil za ondotne razmere dobro obiskan. Sprejeta je bila primerna resolucija in organiziral se je krajevni odbor S. R. Z.

Brat Kristan poroča o shodu v Milwaukee, Wis., ki je bil tako dobro obiskan, kot menda še noben slovenski shod v omenjenem mestu. Kot zanimivost omeni, da se je po njegovem govoru oglasil k besedi krajevni tajnik Srbske Narodne Obrane in izjavil, da se popolnoma strinja z idejami Slov. Repub. Združenja. — Dalje poroča o shodu v Sheboygan, Wis. dne 3. marca, ki je bil zelo dobro obiskan. Zatrdilo se mu je, da so bili navzoči skoro vsi ondotni Slovenci. Nasprotovala sta samo dva Slovenca in neki Hrvat, ki so stavljali vprašanja bolj v obliki zabavljic. Prečitala se je resolucija in ko je predsednik vprašal, če je kdo proti resoluciji, se nihče oglasil. Nasprotniki so si mnogo prizadeli, da bi shod preprečili, kar se jim pa ni posrečilo. Šli so celo k distriktnemu attorneyu in ga prosili, naj shod prepove. Mož pa jim je pojasnil, da v svobodni Ameniki nikakor ne gre uporabljati taktiko žandarske Avstrije. — Shod v Presto, Pa. je pokazal, da je zapadna Pennsylvanija absolutno trdna za S. R. Z. Dela se živo in vsestransko. Zainteresirali so za naše gibanje tudi zastopnike v kongresu in državni postavodaji in lokalne liste. — Dne 6. aprila pojde na shod v Detroit, Mich.

Brat Godina poroča, da je bil na sestanku v Kenosha, Wis. Tam je le eno slovensko društvo in so vsi člani pristopili S. R. Z. Obljubili so zainteresirati za stvar tudi ondotne Srbe in Hrvate.

Brat Kerže poroča, da pojde na shod v Sygan, Pa. Dalje poroča, da so mu pisali iz Ely, Minn. o ustanovitvi krajevne organizacije S. R. Z. ki šteje že nad 60 članov. Nabrali so tudi precejšnjo vsoto in žele govornika za shod, ki ga prirede enkrat v aprilu.

Sklenjeno je bilo, da morajo biti rokopisi za prihodnjo izdajo Slovenian Review v rokah tajnika do 1. maja in da se v dotični izdaji priobči znana krfska deklaracija v celoti s primernim komentarjem. Dalje je bilo sklenjeno, da se izda mala brošurica s krfsko deklaracijo in poljudnim pojasnilom v slovenščini, da naši ljubeznivi nasprotniki ne bodo mogli mešati rojakov z zavijanjem posameznih točk deklaracije.

Brat Kristan se pritožuje, da je prišel parkrat v zelo nerodno situacijo, ker je neki list, ki je glasilo S. R. Z., priobčil uredniški članek, pisan v direktnem nasprotju z idejo jugoslovanske federativne republike. Navzoči zastopnik dotičnega lista pojasni, da se ne strinja z dotičnim člankom in da je prišel v list brez njegove vednosti po lahkomišljenosti mladega urednika in da se to ne bo več zgodilo.

Tajniku se naroči, da naj se obrne na zvezni zakladniški department v Washington za vse potrebne informacije glede tretjega vojnega posojila. Naše trdno prepričanje je, da mora biti poražen avstrijsko-nemški militarizem, če hočemo, da zavlada na svetu demokracija in da se dosežejo cilji Slov. Repub. Združenja. Naši govorniki bodo torej na shodih po različnih naselbinah širom Amerike propagirali poleg naših idej tudi tretje vojno posojilo Zedinjenih držav.

Končno sklene izvrševalni odbor predlagati k pravilom dodatek, da imajo pravico poslati na prihodnjo konvencijo S. R. Z. po dva zastopnika tudi krajevne organizacije in sicer pod pogojem, da stroške pokrijejo same. Konvencija naj bi se preložila za en mesec, to je na 13., 14. in eventuelno 15. septembra. Na ta način se bo z idejami in delom S. R. Z. lahko seznanil marsikak delegat S. N. P. J., ki bo potoval skozi Chicago v Springfield, Ill. na konvencijo S. N. P. J., ki se prične 16. septembra. Naši stvari lahko to mnogo koristi. Bratu tajniku se naroči, da razpošlje tozadevne glasovnice vsem članom nadzornega in centralnega odbora S. R. Z. — Seja zaključena ob enajstih zvečer.

Anton J. Terbovec, tajnik.

S. R. Z. V ZAPADNI PENNSYLVANIJI.

Lawrence, Pa.

Agitacija za naš shod in koncert, ki smo ga priredili dne 17. marca v Presto, Pa., ni bila brezuspešna. Vreme je bilo prav pomladansko, kakor nalašč za to prireditev. Na tem shodu so bili navzoči rojaki, ki so prihiteli po 60 milj daleč, da čujejo naše govornike. Udeležba je bila naravnost ogromna, kot je ni nihče pričakoval. Vse to jasno dokazuje, da je gibanje Slovenskega republičanskega združenja ljudsko gibanje. Mi se nismo pridružili S. R. Z. zato, da bi samo figurirali, nego zato, da aktivno delujemo v tej organizaciji in da pridobimo za nas še tiste, ki se danes še ne nahajajo v naših vrstah. Naše delovanje ni omejeno samo na gotovo število Slovencev; mi delujemo med vsemi tistimi, ki so že občutili bič avtokracije in se tega tudi zavedajo. Naš program je namenjen vsem tistim, ki so siti starih dinastičnih monarhističnih okov, pa naj si bodo že enega ali drugega kalibra.

Na tem shodu je nastopil tudi sod. William Adams iz Pittsburgha, Pa., ki je govoril v angleščini. On je čital "The Slovenian Review" in se v nji seznanil o našem gibanju in naših ciljih. Tudi osebno se je precej informiral o našem organizacijskem gibanju.

Naše gibanje v agitatoričnem in organizacijskem smislu je v vsi okolici Pittsburgha do Washingtona že tako razvito, da je ameriški javnosti splošno znano, kake cilje zasleduje gibanje Slovenskega republičanskega združenja. Lokalni angleški listi pišejo o nji, pojasnili smo stvar tudi raznim zastopnikom v državni legislaturi, zveznemu senatu in kongresu. Senator naše države se je pred kratkem mudil tu na dopustu in ob tej priliki smo mu mi predložili naše resolucije; on jih je dal objaviti in nas tudi zagotovil, da bo upošteval naše želje in deloval za naše cilje, kolikor bo v njegovi moči. Še bolj je pa bil iznenaden, ko je videl, da so vsa društva, ki sodelujejo v naši akciji, kupila liberty bonde in vojno varčevalne znamke. To mu je bil dovoljni dokaz, da ima naše ljudstvo poštene in resne namene pomagati demokraciji do zmage nad avtokracijo, ki naj prinese pravo svobodo tudi Jugoslovanom.

V našem okraju ni prostora za reprezentante kronanih glav. Veliko bolje je, da tisti, ki še vedno drve za monarhistično propagando, popravijo svojo napako s tem, da se pridružijo našemu delu. — Preteklo je dovolj časa, da lahko vsakdo spregleda, da se ameriški Slovenci ne bodo nikdar zavzemali za monarhijo.

Dne 1. aprila priredimo v Bridgeville demonstracijo; na ta dan bo praznik organiziranih premogarjev v spomin na dosego osemurnega delavnika. Po demonstraciji se bodo vršili v dvorani društva Bratstvo, štev. 6, S. N. P. J., v Syganu, govori in veselica, vse v korist S. R. Z. Društvo Bratstvo je dalo vse svoje prostore za to prireditev brezplačno.

Slovenci, udeležite se teh prireditev vsi, kdor bo le mogel. Razvijmo naše gibanje še popolnejše in v najširšem smislu. Mi vidimo, koliko vpliva ima lahko močna organizacija, ki ima zaslombo v ljudstvu. Poleg tega moramo imeti na vidiku, da se moramo mi v prvi vrsti boriti za svobodo našega naroda in šele potem iskati pomoči drugih ljudi in držav. Javnost moramo poučiti o našem programu in o našem vprašanju. Tega ne more storiti samo par ljudi, nego skupni narod, združen v močni organizaciji. Taka organizacija je naša S. R. Z. Posvetimo ji naše moči in uspehi ne bodo izostali.

Kot se čuje, se nam bo 24. marca pridružilo še nekaj društev k lokalni organizaciji. Upamo, da bo naša lokalna organizacija v kratkem štela čez trideset društev, ki bodo aktivno sodelovala z nami. Vse kaže, da bomo kmalu imeli vsa društva v tem okrožju v naši organizaciji; agitacijski stroški bodo potem odpadli in bomo lahko veliko več storili za centralno organizacijo.

Živeli bojevniki za svobodo narodov!

John Terčelj, tajnik lokalne organizacije.

Brezvestno poročevalstvo.

Avstrija je kotel, v katerem neprenehoma vre in človeku se zdi, da bi moralo vsak trenotek prekipeti. Ali kar visi ves čas v zraku in bi navidezno zdajzdaj moralo pasti, ostaja vendar v zraku in nit se ne utrga.

Zopet enkrat je treba priporočati veliko previdnost glede na vse vesti, ki se tičejo Avstrije; z rokami se namreč lahko dotipa, da igra pri teh poročilih pogostoma fantazija veliko večjo vlogo od resničnih dejstev; in namesto "fantazija" bi včasi brez skrbi naravnost rekli laž.

Med vesti, ki jih je treba petkrat obrniti, preden verjame človek polovico, spadajo tudi tiste, ki prihajajo iz poluradnih srbskih virov. Med žurnalisti, ki služijo srbski vladi, mora biti nekoliko popolnoma brezvestnih kreatur, ki si mirno izmišljajo senzacije, da bi s tem pokazali vladi, kako da so potrebni.

Temu se prav nič ne čudimo. Belgrad je bil že pred vojno cilj vsakovrstnih nezrelih klativitezev iz slovenskih in hrvaških krajev, ki so se v Srbiji lagali, da se je vse kadilo. Po njihovih sleparskih opisih so morali Srbi misliti, da je v Avstriji res vse za revolucijo pripravljeno, da je na tihem že organizirana revolucija, da bo kar na signal vse letelo v zrak i. t. d. Seveda je bilo to vse infamno zlagano; ampak Srbiji je ves ta švindl prinesel silno razočaranje, kajti ko se je pričela vojna, so bili Srbi popolnoma prepričani o revoluciji v jugoslovanskih deželah. Potem so šele spoznali, da ni bila organizirana nobena revolucija, pač pa avstrijsko krvništvo.

Zdi se, da opravljajo srbsko žurnalistično službo tudi zdaj taki ljudje. Vsak čas prihaja iz teh virov kakšna vest o revoluciji, ki da je izbruhnila zdaj v Bosni, zdaj v Zagrebu, pa zopet kje na Slovenskem — čez nekaj časa pa vse utihne, in le če človek prav pazno zasleduje, spozna, da sploh nič ni bilo res.

Kakšen namen naj imajo take brezvestne črčkarije?

Ako je revolucija v Avstriji tako gotova, zaprisežena reč, kakor čvekajo prodani žurnalistični hlapčoni, tedaj bi v božjem imenu lahko prepustili vso habsburško monarhijo sami sebi. Njeni narodi bodo že z njo obračunali; čemu bi se še zunanji svet trudil, da bi podrl podrtijo?

Resnica je popolnoma drugačna.

Seveda ni nobenega dvoma, da bi šla Avstrija jutri v franže, če bi **mogli** narodi tako odločati, kakor bi radi. Seveda bi bila v Avstriji že davno izbruhnila revolucija, če bi bila mogoča. Ampak prav tem grmu tiči zajec. Za revolucijo ne zadostuje volja, temveč je treba moči.

Znamenj, da vre v Avstriji, je dovolj. V parlamentu ne more vlada dobiti večine. Med Slovani in Nemci je razmerje tako napeto, da prihaja v državnem zboru do pretepov. Vsak čas izruhnejo kje kakšne stavke. Tudi izgredi, krušni nemiri in podobne rabuke se primerjajo. Toda o revoluciji naj bi pošteni časnikarji ne govorili, dokler je res ni. In doslej je Avstriji še ni bilo.

Človek, ki bi mislil z možgani takih zanikrnih poročevalcev laži, bi moral pravzaprav strašno obsojati Slovence, Hrvate, Čehe, Slovake itd. Zakaj vendar ne začno z revolucijo? Zakaj so tako slabi, tako strahopetni?

No — na papirju se revolucija veliko hitreje napravi ,kakor v resnici. Ne le hitreje, ampak tudi brez vseh tistih zaprek in težav, ki jih je v resnici brez števila.

S svoje strani odločno protestiramo, da postavljajo podli bluffarji naše ljudstvo v tako luč. Kdo pa naj pravzaprav na Kranjskem, Primorskem, v Dalmaciji, v Bosni napravi revolucijo? Gobezdavih junakov, ki jo delajo z dolgim jezikom, ni tam. Kar je za orožje sposobnih mož, je avstrijska vlada nagnala v zakope. Kar je delavcev, so pod najstrožjo militaristično kontrolo. "Politično sumljive" osebe so že ob začetku vojne zaprli — kolikor jih niso poobešali in postreljali — domače vojaštvo so odgnali, zato so pa deželo preplavili s tujimi četami, — celo ogrski honvedi so v Ljubljani. Kdo naj torej revoltira? Hromci, starci, ženske in otroci? S praznimi rokami seveda, zakaj radi bi vedeli, kje naj civilni ljudje sploh dobe orožje. Še pipci so pod kontrolo; kdo naj bi jim torej dal puške in kanone?

Namesto vseh teh laži bi bilo treba povedati resnico. Ta pa pravi, da vzdržuje Avstrijo vojaška sila — njena in nemška. Narodi bi se radi rešili Avstrije, ampak dokler ne dobe od zunaj pomoči, ki jih reši militarističnih krempljev, si sami ne morejo pomagati.

Podcenjevanje sovražnika je nevarna reč. Tudi v sedanji vojni se je že nekolikokrat bridko maščevalo. Morda ne bi bila Srbije zadela taka usoda, morda ne Rumunije, in morda se ne bi bila odigrala vsa ruska tragedija, če bi se bil položaj vedno presojal po dejstvih, ne pa po optimističnih predstavah. Zato je tudi napačno slikanje avstrijskih razmer infamno.

Zdi se nam, da skrbi Avstrija sama dovolj za to, da bi zapeljala in zavarala svet. Vse Černinove in Seydlerjeve hinavske govorance so imele tak namen. Torej ga ni treba še od zunaj podpirati. Jasno mora biti to, da morejo Avstrijo premagati le tisti, ki imajo moč za to. Kdor slika stvar tako, kakor da se Avstrija že faktično sama od sebe razpada, podpira habsburško dinastijo in njene pretorijance.

Vprašanje Rusije.

Nemška socialistična manjšina velja daleč naokrog in tudi v Ameriki za tisto frakcijo, ki je na Nemškem edina ostala zvesta socialističnim načelom. Ta nazor ima dokaj trdno podlago.

Imejmo to pred očmi.

Poročila iz Berlina naznanjajo, da je ta frakcija glasovala proti miru, ki ga je Nemčija sklenila z Rusijo in z Ukrajino.

O razlogih tega glasovanja ne more biti nobenega dvoma. Človek jih brez težave ugane; ali ni si mu treba naprtiti niti te skrbi, kajti zastopniki frakcije so v parlamentu povedali svoje argumente. Njih načelo je bil mir brez aneksij in odškodnin, Nemčija je pa nesramno poteptala to načelo.

Socialistična manjšina je glasovala proti temu miru.

Ni dovolj, da se to pove, ampak treba je biti tudi na jasnem, kaj to pomeni. Nemška vlada hoče tak mir, kakršnega je sklenila; takega ne mara, ki bi ga hotela socialistična manjšina in ki so ga hoteli tudi Rusi. S svojim glasovanjem ne more manjšina doseči, da se izpremeni mirovna pogodba po njenih načelih. Ta manjšina je pa preresna stranka, da bi bila glasovala le za zrak. Ona želi, da bi njeno načelo res zmagalo.

Vprašanje se pojavlja, kako bi se to načelo moglo uresničiti. Le dve poti vodita do takega cilja. Ena je: Odpor Rusije; druga je uspešna revolucija v Nemčiji. Oboje se tudi lahko združi in bi se zaradi praktičnega uspeha res moralo združiti. Tretje poti pa ni.

Argumentom manjšine je njen član Bernstein podal jasnost, ko se je v svoji kritiki boljševiške taktike postavil proti separatnemu miru. Bernstein ni militarist. Toda on spoznava, da krepi separatni mir pruski militarizem in da postaja revolucija v Nemčiji tem manj verjetna, čim ugodnejši je vojaški položaj Nemčije. Želel je torej, da bi Rusi nadaljevali vojno, ker je upati v nemško revolucijo le tedaj, če bo vojaška sila Nemčije omajana.

Iz vsega tega sledi: Dokler ni mogoč splošen mir na znani podlagi: Brez aneksij in odškodnin in s pravico samoodločevanja narodov, ne odobrava nemška socialistična manjšina separatnega miru, ki dela nemško revolucijo čimdalje bolj neverjetno in nemogočo.

Ne odobravati separatnega miru se pa pravi odobravati boj.

Tudi sodrug Debs je bil zelo razburjen zaradi brest-litovskega miru in je po zaslugi brezobzirno kritiziral nemški rop. Izrekel je nado, da se Rusi ne podvržejo, ampak da se bodo upirali. Tudi sodrug Deba torej ni brezpogojen pacifist.

Ali vprašanje nastane zopet: Kako se morejo Rusi upirati?

Za enkrat sami ne. Ako bi se jutri sklenil splošen mir, kakršen je edino mogoč ta trenotek, namreč na podlagi nemških pogojev, ki so očitno imperialistični, aneksionistični in militaristični, bi bila ruska obramba še manj mogoča in ruska revolucija bi prišla na kant.

Kdor želi ruski odpor, mora želeti take razmere, v kakršnih je odpor mogoč. In le tedaj je mogoč, ako ne more Nemčija pognati vse svoje vojne sile nad Rusijo.

Po sedanjem položaju na bojiščih ne more živ krst pričakovati, da sklene nepremagana Nemčija mir, po katerem ne bi postala vojaško najmočnejša če ne na vsem svetu, pa gotovo v Evropi. Tedaj je njena domača avtokracija utrjena in socializem na Nemškem uklenjen; tedaj je pa tudi za pol večnosti izgubljeno vsako upanje, da

(Konec na 3. strani.)

Naša majniška izdaja.

Sodrugi!

Zima se približuje kraju in s pomladjo pride zopet svetovni praznik zavednega delavstva

prvi majnik.

Za proletariat, ki je zvest ideji svobode in mednarodnega bratstva, nastaja vprašanje, kako proslavi ta dan, katerega pomen so dogodki zadnjih let le še povečali. Res da je v mnogih deželah, zlasti v državah teroristične avtokracije, v Nemčiji in v Avstriji, praznovanje prvega majnika nemogoče. Ali s tem ni rečeno, da je poginilo, kar izraža ta proletarski praznik. Vojna je le še jasneje pokazala, da je brez mednarodne solidarnosti narodov, v prvi vrsti njih množic, njih delavskih razredov, vsaka svoboda, vsak napredek in uspešen razvoj človeštva nemogoč. Kakor mora izginiti tiranski absolutizem, tako mora tudi miniti nacionalistična prevzetnost in zaničevanje drugih narodov, da se more na trdno podlago postaviti mir, ki ga potrebuje svet za prosto dihanje in varno življenje.

Prav to mednarodno pobratimstvo je pa temeljna ideja prvomjaniškega praznika. Ta ideja ni mrtva, temveč se je mogočno poživela in se širi dalje od dne do dne. V mnogih krajih so ji zamašena usta, toda v srcih živi povsod in v vsaki deželi pride dan, ko vzplamti v mogočnem plamenu, v katerem izgori despotizem.

Vojna, ki je po vsem svetu v vseh krogih povzročila zmede in zatemnila mnogo jasnih pogledov, ni niti delavstvu popolnoma prizanesla. Tudi delavci so ljudje in tudi najbolj zavedni med njimi niso nezmotljivi. Pojavila so se nasprotja v presojanju položaja, v izbiranu taktike, in včasi so ta nasprotja dobila ostre oblike Toda zelo majhne so tiste duše, ki obupavajo zaradi tega nad delavsko osvoboditvijo in nad socializmom. Emancipacija proletariata je utemeljena v razvojnih zakonih in nobena sila na svetu je ne more trajno preprečiti. Nekaj časa jo lahko zadržujejo zunanje ovire in zmote delavstva samega; toda kar se mora zgoditi, se zgodi prejalislej neizogibno. Socializem je tak cilj, ki ni izumljen v glavi kakšnega posameznega človeka ali kakšne male skupine, ampak je neizogibna posledica gospodarskega razvoja, in zato je njegova končna zmaga nedvomna. Njegovo propagando lahko ovira in otežčava brutalna sila; njegove namene lahko obrekujejo podle kreature; njegovo ime lahko zlorabljajo fanatiki in nevedneži; socializem sam ostane kljub temu zdrav in krepak, in z njegovo zmago pride svoboda in povišanje vsega človeštva.

Čim bol jse pa kaže kratkovidnim očem, kakor da hoče tudi socializem pogoltniti kaos, tem resnejša je naloga resnično zavednih delavcev, da drže krepko prapor svobode in mednarodnega bratostva, da podkrepe vero omahujočih in vlijejo poguma tistim, ki so preveč zatirani, da bi mogli dvigniti svoj glas.

Način praznovanja samega je stvar prizadetih organizaciji. Toda "Proletarec" in "Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba" hočeta tudi od svoje strani storiti, kolikor je mogoče, za proslavo tega dne.

Že lani smo izdali poseben

majniški list

in smo z njim dosegli velik moralen uspeh. To nas vzpodbuja, da ponovimo letos ta korak v nadi, da ustrežemo s tem zavednim slovenskim delavcem.

Izdaja bo zopet urejena v obliki revije v velikosti 10.5 proti 7 palcem in bo štela najmanje dvajset strani.

Ako pa dobimo zadostno množino oglasov, bo obsegala

dvajset strani samega čtiva,

to se pravi, da ne bodo oglasi všteti v tem številu strani. Kakor lani, bo tudi letos slavnostni list

lepo in bogato ilustriran

Ureditev poskrbi uredništvo "Proletarca", kar daje gotovo vsem naročnikom jamstvo, da dobe lepo izdajo, ki bo dostojna delavskega praznika in gotovo zadovolji vse čitatelje. Kolikor je ležeče na upravništvu, bo tudi ono vse storilo, da se izpolnijo vse upravičene želje.

Ta izdaja izide

poleg "Proletarca"

ki izide redno brez obzira na slavnostni list. Naročniki torej dobe tudi za 1. maj redno "Proletarčevo" številko. Kdor želi slavnostni list, ga mora naročiti.

Lani smo storili v tem oziru prvi poizkus; letos ga ponavljamo. Ako se obnese, bo Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba iz tega črpala pogum za prihodnja leta in tedaj je gotovo, da postane slavnosti majski list trajna letna izdaja.

Z ozirom na veliko draginjo, ki se je lotila vseh tiskarskih proizvodov, vsled katere se pokrivajo le izdaje z zelo velikimi nakladami, se direktorij sicer zaveda težave te naloge; pričakuje pa uspeh, ker je prepričan, da ustreže s to izdajo željam najširših delavskih krogov.

Vsak sodrug, kdor smatra boj proletariata za osvoboditev izpod kapitalističnega jarma resno, nam bo gotovo pomagal s pridno agitacijo za razširjenje te izdaje, ki bo vsakemu odjemalcu lep spomin.

Cene slavnostnega lista so sledeče:

Posamezen iztis	$0.10
10 iztisov	0.95
25 iztisov	2.25
50 iztisov	4.50
100 iztisov	8.00
250 iztisov	19.00
500 iztisov	35.00
1000 iztisov	60.00

Majski slavnostni list izide

v prvi polovici aprila

in prosimo vse organizacije kakor tudi posamezne odjemalce, da se čimprej naroče. Na vsak način pa morajo biti naročila

najkasneje 5. aprila

v rokah upravništva. Z ozirom na velike stroške nam ne bo mogoče tiskati več iztisov, nego jih bo naročenih; kdor se prekasno oglasi, mu torej ne bomo mogli postreči. Prosimo sodruge, naj vpoštevajo to, ker se je doslej že nekolikokrat zgodilo, da so nam naše izdaje — n. pr. letošnji koledar — zelo kmalu pošle, in tako se tudi sedaj zelo lahko zgodi, da ne bomo imeli več slavnostnih listov, ko bi jih marsikdo še rad dobil. **S pravočasnim naročilom** je pa to vprašanje rešeno.

Vsa naročila sprejema upravništvo "Proletarca".

Da bo izdaja zelo primerna za agitacijo, nam ni treba naglašati.

Izpolnite in izrežite ta kupon, ter ga nam pošljite!

UPRAVNIŠTVU "PROLETARCA"

4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Pošiljam ..... dol. ..... cent. za

..... iztisov majskega slavnostnega lista.

Pošljite na naslov:

Ime . . ..

Ulica . . ..

Mesto in država .....

UTRINKI.

Kmetje v Ukrajini se puntajo. Nemško vojaštvo prodira v deželi, pleni žito, živino in sploh, kar dobi, nastopa kakor gospodar, in si lasti povrh vsega še policijske in sodnijske pravice. Ukrajinski kmetje so se dali od buržvazne "rade" pregovoriti, da so ji — če ne drugače, pa moralno — pomagali zoper rdeče garde in tako podprli njeno vlado. Zdaj kličejo sami rdeče garde na pomoč — a prepozno. V svojem obupu se puntajo in na raznih krajih se je zgodilo, da so se postavili na odpor proti nemškim četam in pobili nemške vojake. Kajzerjeva soldateska, ki dela "red in mir" v deželi, seveda ne smatra tega za obrambo, temveč za zločine in obeša brez pardona mužike, ki ji pridejo v kremplje.

Naravno je, da goni to prebivalstvo v obup. Rada v Kijevu se že sama plaši duhov, ki jih je klicala in protestira proti nemškemu nasilstvu. Razume se samo po sebi, da se kajzerjevi hlapci ne zmenijo za proteste na papirju .Obupanemu ljudstvu pa ne ostaja nič druzega, kakor samopomoč. Ta se izraža v revoltah, v katerih pade sicer nekaj nemških vojakov, ki jih pa morajo Ukrajinci sami veliko draže plačevati. Ker smatra Nemčija Ukrajino za svojo žitno zalogo, ni pričakovati, da bi izpremenila svojo taktiko. Ob žetvi bo njena pohotnost še veliko večja in vsled tega se bodo tudi konflikti s prebivalstvom množili. To pomeni, da ima sicer Ukrajina na papirju mir, da pa trpi ravno tako, kakor če bi imela vojno. Razlika je le ta, da se na vojni lahko organizira za obrambo, v sedanjem miru se pa ne more. Iz tega bi se pacifisti lahko naučili, da je pacifizem včasi norost, včasi pa naravnost hudodelstvo. Na noben način pa tak pacifizem ni socializem.

Kapitalistični krogi niso posebno zadovoljni s tem, kar se dela v Washingtonu. Po njihovem časopisju bi človek sicer sodil, da ni na svetu "lojalnejših" ljudi od njih. Toda za lojalnost do dežele niso merodajne lepe fraze, temveč dejanja. Velekapitalistom in njih oprodam je profit slejkoprej najsvetejša stvar na svetu. Gotovo so tudi med njimi posamezne izjeme; te se dobe tudi v mirnem času. Ampak institucija kapitalizma se ne sodi po izjemah, temveč po pravilu. Washingtonska vlada ni socialistična; vendar pa je profitarji nič kaj ne ljubijo. Ko so prišle železnice pod vladno kontrolo, je človek prav lahko opazil, da so kompanije vodile naravnost obstrukcijo. Sedaj se je zopet nekaj zgodilo, kar gotovim visokim gospodom nič ne diši. McAdoo je spoznal, da so pri železniških družbah nastavljeni nekateri ljudje le zato, da dobivajo visoke plače, dočim opravljajo drugi njih delo; sklenil je odpustiti nekaj takih uradnikov in s tem prihraniti okrog dva milijona letnih dolarjev v železniški službi.

Če bi se ameriško ljudstvo bolj brigalo za take reči, bi pri volitvah lahko vplivalo, da bi se prihranilo še mnogo več miljonov, ki se na tak način po nepotrebnem zapravijo, biljonov, ki jih vendar le ljudstvo s svojim delom ustvarja. Če je že z vladno kontrolo mogoče doseči take prihranke, si je lahko izračunati, kako bi bilo, če bi bil ves gospodarski sistem postavljen na podlago produkcije za potrebo, kakor zahteva socializem.

Kakor poročajo iz Moskve, objavlja boljševiška "Pravda" sledeči poziv:

"Delavski in kmečki proletariat v Rusiji je pred enim letom vrgel ob tla avtokracijo in odpravil staro armado, ki je podpirala z bajoneti despotični sistem. Stara armada je požrla velik del ruskih dohodkov, škodovala je narodnemu bogastvu in ovirala materijalne koristi in kulturo ljudstva.

Redna armada je vzela delavce in kmete od produktivnega dela in jih držala pet let v vojašnicah, kjer jih je učila, kako morajo moriti svoje brate delavce in kmete. Proletariat je to armado takoj obsodil kot sovražno svojim interesom. Zdaj pa mora priti namesto stare redne armada revolucionarna armada, ki bo sestavljena iz delavcev in revnih kmetov. Ta armada ne bo več slepo orodje v rokah vladajočega razreda, temveč bo prednja straža proletarske revolucije, ki ima braniti frontne postojanke in svoje pridobitve. Rdeča garda sestoji iz delavcev in kmetov, ki so pri volji vzeti orožje v roke, da branijo svojo socialistično domovino.

Dokler obstoji kapitalistični režim in mednarodni imperializem obrača svoje bajonete proti Rusiji, mora biti proletariat na straži z vso svojo socialistično armado. Stara armada je branila interese kapitalistov in veleposestnikov, dočim bo rdeča armada branila interese delavcev, kmetov in mase ljudstva sploh.

Delavci, kmetje, vojaki in mornarji! Mobilizirajte svoje sile na suhem in morju in zgrnite se pod rdeče praporje, da boste pripravljeni vsak trenotek odbiti napade mednarodnih imperialistov."

Kajzer zopet nadleguje Boga skoraj vsak dan. On in Bog vodita ofenzivo na zapadni fronti; on in Bog zmagujeta; povsod sta Vilče in Bog skupaj. Če pride dan,ko odkažejo gospodu Hohenzollernu miren kotiček, kjer bo lahko premišljal o besedah: Sic transit gloria mundi — smo radovedni, če vzame tudi tedaj Boga s seboj, da mu bo pomagal preganjati dolg čas.

Ko se je pričela zadnja nemška ofenziva na zapadni fronti in je nemška armada prve dni dosegla uspehe, ki so spravili zaveznike za nekaj časa v kritičen položaj, je naravno ves svet opazoval to silno borbo in z napetostjo pričakoval definitivne rezultate te akcije. Tudi vsi stvarno misleči socialisti so s strahom in z upom čakali, kaj bo iz tega, ne le socialisti v vojskujočih se deželah, ampak tudi v nevtralnih. Vodja švedskih socialistov Hjalmar Branting je objavil članek, v katerem pravi:

"Bitka ob Marni je rešila zapadno demokracijo pred smrtonosnim navalom največjega militarizma na svetu. Prihodnjih par dni pokaže, dali bo Nemčiji pomagal Bog, ki ga oficielno postavlja na svojo stran, kolikor je pomagal takrat. V interesu svobode vsega sveta je upati, da "božja pomoč" ne bo zdaj nič večja".

V interesu svobode vsega sveta! Tudi Hjalmar Branting spoznava, da je poraz nemškega militarizma potreben za svobodo vsega sveta. Kdaj bodo to spoznali kratkovidneži, ki še vedno pridigajo, da se je z neporaženim kajzerjevim militarizmom mogoče pogajati?

Med največje probleme nove Rusije spada šolsko vprašanje. Delavski in vojaški svet ima poseben odbor za javno izobrazbo, kateremu je v ta namen poklicani Lunačarskij predložil obširno poročilo. Največja težava je v tem, da ni mogoče rabiti učiteljev carskega režima in vsled tega primanjkuje učnih moči. Delavski in vojaški svet namerava čimprej odpreti javne tehnične šole, v katerih naj bi delavci dobili čim največ znanja. Razun mehanike in specialnih ved bodo dobivali pouk v gospodarstvu, zlasti v tej smeri, da bodo sposobnejši za novi način svojega življenja. Uporabil se bo nov način poučevanja, kakor zahtevajo potrebe. Ne bodo se toliko učili iz knjig, kolikor praktično v delavnicah, ki bodo glavna učilišča.

Drug načrt gre za tem, da se porabijo sijajne palače, parki in vrtovi, ki so nekdaj bili carska last, za otroške kolonije. Mnogo takih otroških bivališč se kmalu otvori v Petrogradu in predmestih. Pouk bo organiziran po socialističnih načelih. Del palače v Carskem selu se porabi za poljedelski zavod.

Poročilo, predloženo delavskemu in vojaškemu svetu, pravi: "Mogočna sila revolucije se izkaže pri vstajenju naravnega stvarjajočega talenta, ki ga ruski proletariat vloži v zgradbo industrije, otvoritev zunanjih trgov in tehničnih sil. Resni trgovci in industrijalci prihajajo dannadan in ponujajo svojo službo kot organizatorji novega gospodarskega življenja. To dokazuje, da se popolnoma razume avtoriteta delavskega in vojaškega sveta in novega socialističnega režima. Neverjetna svota 1,200,000,000 rubljev je bila podpisana komisarju za javni pouk. Za enak namen se je v carjevih dneh porabilo le 180,000,000 rubljev."

Naloga delavskega in vojaškega sveta je ogromna. Iz kaosa mora ustvariti novo življenje. Ali polagoma prihaja na dan, da razume svojo nalogo in jo zna izvrševati. Svet bo pa kmalu spoznal, da ni socializem tisto strašilo, ki so ga slikali grabežljivi kapitalisti.

Rusija skrbi za šolstvo, a sama je sedaj največja šola za nas. Praktično nam kaže izvrševanje največje naloge, ki je delala socialistom vedno najtežje skrbi: Prehod iz kapitalističnega v socialistični sistem. In kaže nam ga v najtežjih, najkritičnejših razmerah. Vsak narod, ki pride pozneje na vrsto, bo imel olajšano nalogo. Le učiti se je treba, da se ne ponove napake, ki so jih Rusi morali drago plačevati in da se bo porabilo vse tisto, kar vodi po najkrajši poti do cilja.

Po raznih vesteh iz Petrograda je soditi, da se vrši znatno zbližanje med zavezniki in boljševiki. To je pač pripisati dejstvu, da spoznavajo zavezniški zastopniki pravi značaj boljševikov, ki ga tako dolgo niso mogli razumeti.

Vse vesti iz Petrograda kažejo, da ne mislijo boljševiki le na zgradbo nove, resnično nove Rusije, ampak tudi na nje energično obrambo. Zlasti Trockijeva dejanja v tem oziru so nedvomno. Kdor ceni novo Rusijo, mora tudi priznati, da je treba storiti vse, kar ji more svojčas olajšati to obrambo, ki bo tako gotovo potrebna, kakor je ovce treba varovati pred volkom.

Mnogo razumnih ljudi iz krogov buržvazije prihaja boljševikom na pomoč pri organizaciji nove Rusije. Ta pomoč je nedvomno potrebna, ker bi delavskemu in vojaškemu svetu sicer primanjkavalo inteligentnih moči. Ampak v tem je tudi dokaz moč socialistične ideje ,ki lahko napravi iz nasprotnikov pristaše, čim se v praksi pokažejo njene odlične lastnosti.

Na tihem, ampak čisto doslédno se vrši sporazumevanje med Ameriko in Rusijo. Čim iskrenejše nastane to razmerje, tem bolje bo za narod v obeh deželah.

Zdi se, da se kajzerjevci bolj boje premagane revolucionarne Rusije, nego so se bali zmagovite carske. In v tem oziru imajo menda prav.

Kajzer osrečuje ves svet, a ves svet odklanja "srečo," ki mu jo namenja njegovo "veličanstvo." Med svobodo, ki jo ponuja Herr Wilhelm von Hohenzollern, in svobodo, ki jo zahtevajo narodi, mora biti vendar košček razlike, in zdi se, da je ta košček zelo velik.

Cesar, ki se smatra za nekakšnega začasno na zemljo postavljenega nebeščana, nosi kulturo na vse strani. A Ljeti in Esti odklanjajo z nedvomno hvaležnostjo to kulturo, kakor jo je odklonila Belgija in Poljska. Ljeti in Esti, ki niso divjaki, zahtevajo celo nadaljno zvezo z "barbarično" Rusijo! Srce mora boleti kajzerja, če sliši take neverjetne besede.

Pa se ne da pomagati! Demokracija je nagnjena k demokraciji in nihče noče pikelhavbe priznati za simbol demokracije.

Danes je Kuronsko, Livonsko in Estonsko pod kajzerjevo peto. Prusko tolovajstvo odpravlja v teh deželah vse institucije, ki jih je porodila revolucija in vrača roparskim baronom fevdalne predpravice. Kajzer pošilja svojega brata tja, da bi bogolična hohenzollernska familija napravila "nemško razpoloženje" v deželi, a vsakdo ve, da ne pričakuje nemških "simpatij" od lepih oči princa Henricha, temveč od nemških bajonetov.

Toda še ni konec vseh dni. Tudi bajoneti, ki groze danes vsaki svobodi in ustvarjajo "ljudsko voljo" po volji hohenzollernskega rokovnjaštva, se še lahko skrhajo. "Svaka sila do vremena." — — Nihče ne ve danes, kako dolgo bo še trajala kriza demokracije; ampak čim več časa bo treba, tem strašnejši bo obračun. Nekdaj se je lahko reklo: "Kadar se umakne nemški militarizem za svoje meje, si Nemci lahko urede svojo domačijo po svoji volji in če so zatelebani v kajzerstvo, si lahko nastavijo še kakšnega oberkajzerja." Zdaj postaja jasneje in jasneje, da tiči v nemški avtokraciji avtokratična nevarnost za ves svet.

Kar grozi vsemu svetu, o tem ne morejo odločati sami Nemci brez ostalega sveta. Demokracija ne more prenašati kajzerstva. Zdaj ni več dovolj, da se zapodi kajzerstvo nazaj za Reno, ampak izginiti mora. Le tedaj more svet biti varen za demokracijo.

Ljeti in Esti niso edini, ki čutijo to. Prišel bo čas, ko spozna to demokracija vsega sveta. In kadar se to zgodi, odklenka kajzerstvu za vse čase. Tedaj bo znala demokracija tudi poskrbeti, da se ne vrne nikdar več.

VPRAŠANJE RUSIJE.

(Konec z 2. strani.)

se more revolucionarna Rusija še dvigniti in razvijati socialistično prakso.

Vse, kar je na svetu resnično demokratičnega, spoznava, kako važno je vprašanje Rusije. Vse, kar je Rusija doslej pretrpela — in bili so sami križavi poti — je pretrpela za demokracijo. Vprašanje Rusije je faktično vprašanje demokracije vsega sveta. In ta demokracija ni le dolžna pomagati Rusiji iz hvaležnosti, ampak tudi v svojem lastnem interesu. Če se govori o pomoči za Rusijo, je pa to prazna fraza, če se obenem ne misli na boj zoper Nemčijo. Ne le rusko, ampak vsako demokracijo je le tedaj mogoče rešiti, če se zlomi meč nemške avtokracije. To je prepričanje nemške socialistične manjšine; tako sodijo socialisti v zavezniških deželah; na ta boj misli Trockij; in Debs, ki želi, da se Rusija upre nemškemu despotizmu, mora priti do zaključka, da he pomagajo Rusiji naše pobožne želje, ampak le naša moč.

Vpričo vsega tega popolnoma jasnega položaja ne more biti naloga socializma nikjer, pa tudi v Ameriki ne, da se zahteva odpoklic čet iz Evrope, kar ne more imeti nobene druge posledice, kakor omogočiti kajzerjevo zmago, ampak razumno sodelovanje v boju zoper najnevarnejšo avtokracijo in v zvezi s tem skrb, da ostane to res boj demokracije za demokracijo in da si pridobi socializem pri tem s pozitivnim delom vpliv, ki ga ne more pridobiti na noben drug način.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by

South Slavic Workmen's Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year. -:- -:- -:-

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):

"PROLETAREC"

6008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

Edino drevo spoznanja je bilo v paradižu prepovedano človeku — tako pravi sveto pismo. Tisti, ki je pisal to poglavje, najbrže ni čutil, kako silno je samega sebe bil po zobeh.

Vse, kar ima človek, je po nauku svetega pisma dobil od Boga. Seveda tudi razum. Ker ne stoji ne krščanstvo, ne židovstvo, iz katerega se je razvilo, na stališču materijalizma, ampak podcenjuje materijo, torej tudi telo, more biti po njegovih nazorih le duh tisti faktor, ki daje razum. Duh je pa — zopet po nauku svetega pisma — naravnost božanskega izvora. Saj ga je Bog sam vdihnil Adamu. Vse duševno delo pa služi spoznavanju. Če je Bog dal človeku duha, mu ga je mogel dati le zato, da ga rabi, torej da spoznava. Kako naj se to spravi v sklad, da je tisti Bog, ki je dal človeku duha za spoznavanje, obenem človeku prepovedal spoznavanje?

Na gotovi stopnji razvoja postane kapitalizem neizogiben. Preskočiti se ne more ta stopnja. Izogniti se ji ni mogoče. Ampak ovekovečiti se ne more ta stopnja kakor nobena druga ne.

Za vsako obliko, ki jo ustvari družabni razvoj, je le dvoje mogoče: Ali porodi iz sebe nekaj mlajšega in popolnejšega, pa živi v tem novem tako, kakor žive starši v svojih otrocih, ali pa klavrno pogine brez sledu.

Pogled na barbarska plemena raznih časov in krajev osvetljuje to. Nekateri rodovi se civilizirajo: njih barbarstvo pogine, ampak sami žive v civilizaciji dalje. Drugi, ki nimajo sposobnosti za civilizacijo, se nekaj časa vlačijo v svojem barbarstvu, potem pa začno izumirati, dokler ne poginejo popolnoma.

Kapitalisti ne zaničujejo dela. Saj vedo, da izvirajo njih profiti iz dela, tudi če ne marajo tega glasno priznati. Kar zaničujejo, so delavci. To se bo pa tudi nadalje godilo, dokler se bodo delavci sami zaničevali, oziroma dokler se bodo smatrali za nižja bitja. Nihče ne more biti spoštovan, če se sam ne spoštuje. Za to je pa potrebno, da pozna človek svojo vrednost. Delavčevo vrednost določa vrednost njegovega dela. Ako jo delavec prav spozna, mora izginiti suženjski duh iz njega.

Tat ne spoštuje privatne lastnine, dokler ni njegova. Kadar jo ukrade, mu pa takoj postane "sveta" in nikakor ne prizna drugemu tatu pravice, da mu jo sme ukrasti.

Nazadnjaštvo ni le v tem, če se kdo trudi, da bi porinil današnji dan nazaj v včerajšnjega, ampak tudi v tem, če bi kdo rad zabranil, da pride po današnjem dnevu jutršnji.

Pri volitvah se polagajo temeljni kamni za bodočnost. Zidarji, ki so polagali slab fundament, se ne bodo smeli čuditi, če bo hiša slaba.

Vsi vemo, da imajo delavci še veliko bojev pred sabo. Zmagati morajo, in zato jih ne smejo vplašiti neuspehi pred ciljem. Torej se je treba pripravljati za nove boje.

Politična naloga zavednega delavstva.

V Ameriki imamo v jeseni volitve. Za misleče delavce v tej deželi je to najvažnejši dogodek tekočega leta, kajti pri volitvah doseže boj interesov svoj vrhunec. Kakor zastavljajo nasprotniki ob tej priliki vse moči, da zmagajo, tako morajo tudi delavci napeti vse sile, da dosežejo največji mogoči uspeh.

Novembra se dovrši odločilni boj. Čas se skrajša, in vsakomur mora priti do zavesti, da hiti čimdalje bolj. Iz tega pa sledi, da je treba povsod, kjer se še ni zgodilo, z vso resnostjo pričeti delo in da se ne sme zamuditi noben dan.

Bilo bi skoraj odveč dokazovati ,da je za Slovenca v Ameriki nezmiselno glasovati za katerokoli izmed meščanskih strank, pa naj gre za takozvani stari stranki, republičansko in demokratično, ali pa za katero tistih, ki se predstavljajo ljudstvu kot nove izveličevalke, pa imajo ves svoj program v eni sami točki kakor n. pr. prohibistična, ki se vede tako, kakor da bi se ves svet sukal okrog "štajna" pive in steklenice jabolčnika, kakor da bi se s pijančevanjem ali pa abstinenco reševala vsa vprašanja tega sveta.

Slovensko ljudstvo v Ameriki je delavsko. Par trgovcev, duhovnikov in drugih, ki ne spadajo naravnost med ročne delavce, ne šteje toliko, da bi mogli dajati množini našega naroda drugačen, nedelavski značaj. Tudi oni so skoraj brezizjemno odvisni od delavstva in ne morejo najti nobenega pametnega razloga, zakaj naj se postavijo zoper delavstvo.

Delavska množica, naj prihaja od Save ali Kolpe, od Mure ali Drave, ima svoje življenske interese sedaj v tej deželi. Vprašanje, ki vpliva na njih položaj bolj od vsakega drugega, je to, kakšen bo v tej deželi politični sistem, kakšna bo vlada, kakšno bo ljudsko zastopstvo. Po zakonih Zedinjenih držav se bomo morali ravnati; zato nam tudi ne more biti vseeno, kakšni bodo ti zakoni; zato nas mora tudi zanimati, kdo bo delal in kdo bo kontroliral te zakone.

V deželah, kjer žive različne narodnosti, med katerimi so gospodarska in politična nasprotja kakor n. pr. v Avstriji, se pravi značaj političnih bojev lahko skali, in kdor ne sega prav na dno, lahko misli, da so narodni boji glavni, odločujoči politični boji. V Ameriki, kjer je politični narod enoten, dočim so jezikovne skupine enakopravne, tako da ni za narodnostne boje prostora v državi, se veliko brže spozna, da je pravo politično nasprotje gospodarskega, razrednega značaja.

Na Kranjskem in Štajerskem so lahko dejali: Nemci gospodujejo! Nemec je deželni predsednik; Nemec je predsednik deželnega sodišča; Nemec je policijski ravnatelj; nemščina je uradni jezik. Zatiran si, ker si Slovenec.

Ker je bilo v vsem tem večalimanj resnice, je marsikatero oko obtičalo na tem narodnem nasprotju, pa ni spoznalo, da se nacionalna solidarnost in nacionalni kontrasti nehajo tam, kjer stopajo razredna nasprotja na plan. Nemški in slovenski železničar, slovenski in nemški rudar, krojač, kovač, tovarniški delavec sta kapitalistično izkoriščana in zatirana. Ali ker je slovenski proletarec videl nemške predsednike, ravnatelje, nadzornike, ni preko tega prišel do spoznanja razrednih nasprotij.

V Ameriki je položaj jasnejši. Tukaj spozna delavec lahko v prav kratkem času, da nima kapitalizem nobene narodnosti in tudi delavca ne vprašuje za narodnost, ampak se zanima le za najboljše prilike izkoriščanja. Tu ne gre za to, kdo je Slovenec, Finev, Amerikanec ali črnec, ampak kdo je najponižnejši in najpotrpežljivejši, kdo ima najkrepkejše mišice in kdo prodaja njih delo najceneje.

Povsod, kjer je razvit kapitalizem, vlada razredno nasprotje. Ali v Ameriki ga je lože opaziti, in spoznati, kakor v mnogih drugih deželah. Tudi Slovenec se tukaj lahko prepriča, da je kapitalizem njegov gospodar, njegov izkoriščevalec in njegov zatiralec.

In če je tako, tedaj mora biti delavčeva politika razredna, protikapitalistična, ne le v tem zmislu, da se bojuje s trusti in korporacijami, ampak da se bori za odstranitev kapitalističnega sistema.

Rešitev izpod kapitalističnega jarma se ne doseže s posamezno stavko ali pa zosamljeno reformo. Vse pridobitve v okvirju kapitalistične države imajo le to vrednost, da drže delavca nad vodo in preprečijo njegov popolni pogin. To pa še ni nikakršna rešitev. Vprašanje plače n. pr., ki se tudi v kapitalistični družbi lahko regulira, nima samo ob sebi nobene odločilne moči, kajti povišana mezda izgubi takoj svojo vrednost, čim se podraže življenska sredstva. In ker imajo kapitalisti moč, da regulirajo tudi cene živil, obleke, stanovanj, to se pravi, da lahko delajo draginjo in odvzamejo delavcem pri prodaji produktov, kar so jim dali pri produkciji kot plačo, ostane odvisnost delavcev od kapitalizma neizpremenjena, dokler ostane kapitalistični sistem.

Osvoboditev delavstva je le mogoča z odstranitvijo kapitalističnega sistema in z organizacijo družabne produkcije. To se imenuje socializem. To mora biti cilj delavcev sploh, tudi cilj slovenskih delavcev, ker je njih odvisnost od kapitalizma enaka odvisnosti vseh drugih delavcev.

Slovenski narod v Ameriki se po pravici lahko imenuje delavski narod. Njegovo politično in gospodarsko stremljenje mora biti delavsko. In če spoznavamo, da je rešitev delavstva le v socializmu, prihajamo neizogibno do zaključka, da mora biti slovenska politika v Ameriki socialistična.

Marsikdo priznava to, pa ga vendar ni s štirimi voli spraviti v socialistično stranko. Nekateri so po svojem značaju tako nesocialni, da jim je vsaka organizacija zoprna kakor hudiču kadilo. Drugi mislijo, da je vseeno, če so organizirani ali pa ne.

S prvimi je težko kaj početi; oni so coklja napredka in ga bodo najbrže tako dolgo ovirali, dokler ne izumro. Druge bi bilo morda pridobiti za organizacijo, če bi si le dali dopovedati, da ni vseeno, ali so v stranki ali ne.

Človek bi dejal, da ni težko spoznati potrebo organizacije, in težko razume psihologijo ljudi, ki mislijo, da zadostuje, če nosijo "socialistično mišljenje" v glavi. To bi bilo nekaj, če bi bila človeška družba individualistična, če bi mogla biti taka in če ne bi bilo treba boja. Ali družba je družba; v njej stoje skupni interesi nad posameznimi — če hočemo ali če nočemo. Teoretično lahko tajimo skupne interese, ali čim bolj jih preziramo, tembolj nas praktično tepo. Zato je anarhistični individualizem, ki se postavlja nad organizacijo, kljub aktivnosti in požrtvovalnosti posameznikov tako neploden, da ni dosegel še niti najmanjšega uspeha, ki bi kaj veljal za splošnost in pomaknil napredek kaj dalje.

Ako imamo cilje in jih hočemo doseči, pa nam nasprotni razred brani, ker hoče ohraniti sedanje, njemu ugodne razmere, tedaj ne more odločiti nič druzega kakor boj. A za boj je treba organizacije, kar je že vsak načrt brez organizacije nemogoč. Tisoč bojevnikov, od katerih atakira, parira, manevrira, napreduje in odskakuje vsak na svojo pest, ne bo nič opravilo proti stotini, ki imajo enotno voljo, skupen načrt in koncentrirano moč, to se pravi, ki imajo dobro organizacijo.

Socializem v bodočnosti bo mir; socializem v sedanjosti je boj. Za uspeh tega boja je v prvi vrsti potrebna organizacija, in kdor se ji ne pridruži, ni le brez cene za boj, ampak jo naravnost ovira.

Tudi za novembrske volitve je najvažnejše delo, da izpopolnimo svojo organizacijo. Vsak sodrug mora pomagati v tej agitaciji za pridobivanje novih članov in ustvarjanje novih klubov. Če je organizacija dobra, je tudi uspeh gotov.

Zločin in družabni red.

Vsi pošteni ljudje sovražijo zločin in bi ga radi iztrebili. Tudi med zločinci samimi je dosti takih, ki ga sovražijo. Kakorkoli se bo to komu zdelo absurdno, se vendar upamo trditi, da so tudi med zločinci pošteni ljudje. Kajti kdor se je kdaj spotaknil ob človeške zakone, še ni treba, da bi bil lump. Še veliko manje pa se more soditi po tem, kdo da je prišel v roke človeški pravici. Veliko zločinov se zgodi, ki jih sploh ni mogoče kaznovati, ker znajo največji hudodelci tako spretno korakati mimo zakonov in med paragrafi, da jim ne pride noben sodnik do živega.

Če bi se kaznovala vsa hudodelstva, bi moral marsikateri miljonar sedeti za mrežo. Ali človeška justica dobi najlože malega grešnika v pest, ki je v bedi zadel ob kakšen paragraf, pa nima moči in sredstev, da bi ušel modernim Evrinijam, maščevalkam v podobi biričev, policistov, državnih pravdnikov in sodnikov.

Ali — zločin sovražimo. Če bi se ga mogli rešiti!

Naša družba poizkuša vsakovrstna sredstva, da bi ga odpravila. Glavarji chicaške policije zahtevajo še dvatisoč policistov in mislijo, da bi se miljonsko mesto potem iznebilo hudodelstva. Ljudska izobrazba se trudi, da bi vzgojila poštene ljudi. Justica eksperimentira na vse načine; kazen naj poboljša, mladinska sodišča naj rešujejo mladeniče, dokler niso še zreli hudodelci. Salvation Army in Ameriški prostovoljci delajo na svoj način.

Kakšen je uspeh?

Skoraj nikakršen ne. Mogoče, da se tu ali tam obvaruje posameznik. V celoti ni zločinov manj, ampak množe se, in sicer največ po mestih, kjer se zbirajo velike množice.

Kapitalistična družba si pa noče priznati resnice: Zločin je z njo spojen; ona ga ne more odpraviti. Kajti v njenih uredbah so viri zločina.

Človek je odvisen od razmer, v katerih živi. Ljudje, ki mislijo, da ga je mogoče modelirati brez ozira na te razmere, se kruto motijo. Z naukom in z vzgojo se lahko marsikaj doseže, ali vpliv razmer se ne more uničiti. Človeku se lahko sugerira, da je stradanje zasluga; ali vsa etika ga ne bo mogla ohraniti živega, če strada toliko, da so njegove moči izčrpane.

Aparat človeških misli so možgani. Tudi oni so del telesa, podvrženi fizičnim zakonom. Hraniti se morajo kakor srce, roka, noga. Stradanje jih oslabi. Ob prevelikem naporu in pomanjkanju počitka opešajo. Vsakovrstno zastrupljenje jim jemlje moč.

Iz oslabljenih možganov ne morejo prihajati zdrave in krepke misli. Odporna sila zoper zločin, zoper izkušnjavo, izgine, če je aparat razuma izčrpan.

To se pa redno godi v kapitalistični družbi, in v času krize postaja to epidemično.

Nekoliko miljonov brezposelnih ljudi je včasi v Ameriki. Natančno število ni bilo v zadnji veliki krizi znano, ali primerjanje z drugimi leti navaja ogromno, strašno število in ceni brezposelne iz leta 1914—15 na osem miljonov.

To je toliko, kolikor cel narod in ne najmanjši. Kako se preživlja ta armada? Zelo, zelo majhen del jih je, ki so si toliko prihranili, da se vsaj siromašno prebijejo. Tudi organiziranih, ki dobivajo nekoliko podpore od svojih unij, je razmeroma malo. Kredit je za brezposelnega težko vprašanje. Kako naj dobi kredita na tisoče ljudi, ki so delali kdovekje, pa prihajajo čez zimo neznani v New York ali v Chicago?

Večina jih je, o katerih nihče natančno ne ve, kako se prehranijo. In kako bi moglo biti drugače, kakor da pade marsikdo med njimi v izkušnjavo, katere ne more premagati? Marsikdo ne greši niti zato, da bi se enkrat najedel, ampak ker upa, da dobi kot tat državno streho in državno hrano, katere si ne more prislužiti s poštenim delom.

V času velike krize je izkušnjava največja. Popolnoma pa ne izgine v kapitalistični družbi nikdar. Tu ali tam je v njej vedno beda, in kjer je beda, tam je zločin.

Druga zapeljivost, ki ima svoje korenine v kapitalističnem redu, je ta:

Z denarjem lahko dosežeš skoraj vse. Brez denarja si ničla. V Ameriki že cenijo človeka po premoženju. "Vreden je deset miljonov", se pravi v tej deželi. Delavnost, znanje, umetnost ne šteje nič, ako ne prinaša (bogastva.Caruso ni velik zaradi svojega fenomenalnega glasu, ampak zato, ker dobi za vsak nastop nekoliko tisočakov. Edison ne bi bil z vsemi svojimi iznajdbami nič, ako ne bi bili patenti teh produktivnih iznajdb splodili nekoliko miljonov. Najženialnejši pisatelj je zasmehovan, če ne zna industrializirati svoje umetnosti.

Do denarja se pa pride vražje težko s poštenim delom. V vsakem velikem bogastvu se najde hudičevo kopito. Miljarde se ne zbirajo s samim božjim blagoslovom.

To je velika izkušnjava. Marsikdo obtiči v njeni zanki.

Da je etika v tem oziru brezmočna, dokazuje veliko število vernih hudodelcev. Nobena cerkev ne vzgaja svojih pristašev za zločin. Vsaka jih svari. Celo z večnim pogubljenjem žugajo.. Pa vendar so obnemogli napram sili razmer.

Če se hočemo rešiti zločina, moramo odpraviti njegove vzroke. Etika nam lahko pove, kaj je prav in kaj ni prav; s tem je pa njena moč pri kraju. Izvršitev pripada praktičnemu delu.

V kapitalistični družbi so tla vedno pripravljena za zločin.

Odpraviti ga hočemo. Torej moramo odpraviti kapitalizem.

Zato je socializem etično gibanje. Preurediti hoče razmere. Ustvariti hoče take razmere, da ne bo nikomur treba krasti, goljufati, ropati, izkoriščati.

Ako pravim danes tatu: Delal bi! — je to krvava ironija, dokler mu ne morem preskrbeti dela. V socialistični družbi ne bi nihče imel izgovora, da ni mogel dobiti dela, kajti družba ga bo dajala vsem.

Socializem ustvari nove razmere. Nove razmere ustvarijo novega človeka.

Konfiskacija premoženja.

"Kako bodo socialisti ustanovili svojo državo? Kako bodo praktično udejstvili svoj sistem? Vsa producijska in prometna sredstva, ki so sedaj v privatnih rokah, hočejo spraviti v narodno last. To se pravi ekspropriirati, konfiscirati. Kako bodo to storili? To je nemogoče?"

Da, onemu, komur je danes včeraj in morda še lani vsa zgodovina, komur je jutri in pojutrišnjem vsa bodočnost, komur je njegova fara ves svet, je vse nemogoče razum tega, kar je danes in razun tega, kar pravi gospod fajmošter.

Hudo je za take ljudi. Ali morajo biti popolni tepci in se truditi, da ostanejo taki, ali pa morajo padati iz presenečenja v presenečenje. Kajti v resnici se zgodi vsak hip kaj takega, kar je "nemogoče".

"Brzojavljal boš lahko čez morje brez žice." — "To ni mogoče!"

Komaj je bila beseda izrečena, pa je že ne le mogoče, ampak celo uresničeno.. In zdaj lahko zijaš — od neumnosti ali pa od presenečenja.

"Namesto okrog južne Ameriike, se bodo ladje vozile kar skozi srednjo Ameriko iz Atlantskega v Tihi ocean in narobe!" — "To ni mogoče!"

"Iz New Yorka v San Francisco, čez ves ameriški kontinent boš lahko telefoniral, popolnoma razločno." — "To ni mogoče!"

"Po zraku boš lahko letal in krmaril, kakor da čolnariš po vodi." — "To ni mogoče!"

In že je mogoče, da mečejo bombe iz zraka, mogoče, da nastajajo konflikti zaradi panamskega prekopa, mogoče, da se skrije čoln pod morje in torpedira velikansko ladjo, mogoče je sto in tisoč in stotisoč reči, ki so bile vse nekdaj nemogoče.

Tudi konfiskacija lastnine je nemogoča. V avstrijskih časopisih pa je bilo pred časom čitati sledečo vest:

"Sarajevski uradni list priobčuje naredbo, ki določa, da je konfiscirati premoženje vseh bosanskih deželanov, ki so pobegnili v Srbijo. Premoženje zapade deželnemu erarju."

Vlada, ki to določa, je gotovo prepričana, da je mogoče, kar ukazuje.

Konfiskacija, ki jo predpisuje sarajevska naredba, je gotovo podobna ropu kakor jajce jajcu, čeprav je cesarska in kraljevska. Nekateri Bosanci so pobegnili v Srbijo, odkar je izbruhnila vojna. Kdo ve, zakaj? Kdo more reči, da so izvršili kakšen zločin? Kaj jim je dokazano?

Takoj z napovedjo vojne je začela avstrijska vlada po južnih deželah trumoma zapirati ljudi. Hudo je bilo na Slovenskem in Hrvaškem, najhujše je bilo v Bosni. Vemo, da se je vršilo to zapiranje brez obtožbe, brez dokazov. Zapirali so se 'osumljenci''. Vemo, da so v Ljubljani zaprli več kakor šeststo takih na Gradu. Čim bliže bojišču, tem več je bilo "osumljencev".

Vemo, da je bila povsod razglašena nagla sodba. Kdor je bil obsojen, je bil še tisti dan obešen, ali pa če mu je bila usoda mila, ustreljen. Trumoma so jih obešali in streljali. Italijanski časopisi so pisali, da je Potiorek gospodaril v Bosni, kakor da je hotel iztrebiti jugoslovansko pleme.

Je li čudo, da so ljudje bežali? In Srbija je bila najbližja. Kam naj bi drugam bežali?

Zbežali so — to je vse, kar jim je dokazano. Avstrijski vladi zadostuje to, da konfiscira njihovo premoženje. In nihče ne pravi, da je to nemogoče.

Avstrijska vlada dela to izključno v svojem interesu, ne pa v kakšnem višjem interesu. Oropanim ljudem ne da prav nobene odškodnine za to, kar jim vzame. Kvečjemu, da jih še same obesi ali ustreli, če se vrnejo.

Socializem hoče ekspripriirati v interesu vse družbe, v interesu splošnosti. In nikogar noče dejansko oškodovati. Zakaj bogatini kapitalistične družbe ne bodo v socialistični obsojeni na stradanje, ne na pomanjkanje, ne na zanemarjeno vzgojo in izobrazbo; vse kar more kulturen človek zahtevati od življenja, od kruha do opere, od čevljev do znanosti bodo lahko imeli; samo koristno delo bodo morali opravljati.

Gorostasna je razlika med konfiskacijo kapitalistično imperialistične vlade in med ekspropriacijo socializma. Prva je navadna tatvina, druga je temeljita socialno gospodarska reforma.

Konfiscirati z lopovskim namenom je mogoče. To nam kažejo dejstva. Konfiscirati s poštenim namenom je nemogoče — to nam pravijo kratkovidni ljudje.

Zmaga socializma pomeni največji preobrat, ki ga je človeška družba kdaj doživela. Ta preobrat se mora izvršiti razumno.

Socializem se ne more zadovoljiti s tem, da uniči oblike kapitalistične družbe in potem ravnodušno gleda, kaj nastane iz razvalin.

Socializem mora postaviti na mesto odstranjenega kapitalizma nekaj boljšega — najboljše, kar je mogoče.

Takega velikanskega dela ne morejo izvršiti topi, nevedni ljudje, ki se dajo slepo voditi kakor čreda. Socializem potrebuje izobraženih, razumnih, mislečih ljudi.

Socializem pomeni omiko.

Boginjo pravice slikajo z zavezanimi očmi in s tem hočejo označiti neizprosno nepristranost justice. Ona izvršuje svojo nalogo, ne da bi gledala, koga se tiče. Pred njenim tribunalom so vsi enaki: Visoki in nizki, bogati in revni.

Povoj na očeh boginje se pa lahko tudi drugače razlaga: Za njene sodbe je merodajno, kar dotipa, ne kar vidi — ker ravno ničesar ne vidi.

Biti nasprotnik prohibicije, ne pomeni, da mora človek biti pijanec.

Cezarska blaznost.

III.

Človek brez samozavesti je klavrno bitje. Ne le, da izvira iz tega pomanjkanje nesamostojnosti in v zvezi z njim ponižnost, ki se kaj rada prelevi v servilnost, v hlapčevstvo, vsled česar ostane njegovo življenje brez dostojanstva, on sam pa žalostna figura, ampak njegova eksistenca je tudi brez pravega prida za človeško družbo. Od takega človeka ni pričakovati nobene ideje, nobene inicijative, ki bi mogla le količkaj oploditi polje človeškega napredka.

Človek s preveliko samozavestjo je lahko enako smešen, ali pa postane, če ga je usoda postavila na kakšno važnejše mesto, lahko resnično nevaren. Čim več oblasti počiva v njegovih rokah, tem večja lahko postane njegova nevarnost.

Ni dvoma, da je za razvoj pretirane samozavesti največ prilike v vladarskih družinah, ki uživajo čisto izjemno privilegiran položaj v človeški družbi in ki so jim dolge dobe vladanja sugerirale misel, da jih je usoda ali božanstvo zaradi njih posebne vzvišenosti izbralo izmed ostalega človeštva in povzdignilo visoko nad vso družbo. Poklic monarha sam izziva domišljavost. Suženjski duh okolice, prilizovanje trabantov, klečeplazenje štreberjev jo še poveča.

Cyrenski filozof Carneades je že dejal, da se pod dotiko knežjih sinov vse krivi in priklanja kakor trstike, pa jih le konji brezobzirno mečejo s hrbta, in da se vsled tega ničesar tako temeljito ne nauče, kakor jahanja. Tudi Montaigne je naredil tako opazko. Konj ne dela razlike med veličanstvom in visočanstvom in med prinčevim slugo, pa se zato ne more prilizovati visokorodnemu fantiču. Le kdor zna dobro ravnati z vajeti in bedri, njega uboga. Zato ne pomaga na konjskem hrbtu nič stanovska samozavest, ampak jahati se mora znati. Ljudje se v tem oziru razlikujejo od konj. Kot inteligentna bitja poznajo socialne razlike in jih vpoštevajo. Če bi bila človeška inteligentnost bolj razvita, bi jih manj vpoštevali. Dokler pa vidi vsak princ pred sabo neprenehoma vpognjene hrbte in sliši samo laskanje, bi moral sam imeti nenavadno visoko duševno kulturo,da ga ne bi to povzdigovanje opajalo kakor premočno vino. Nekatere glave pa to lahko trajno zmede in njih domišljava samozvest postane tedaj prava manija. Monarh se tedaj smatra za bitje povsem druge vrste, nego so ostali ljudje, in včasi doseže tako stopnjo, da si pripisuje pravi božanski značaj. Čimbolj neomejena je vladarjeva moč, tem lože se razvije taka duševna abnormalnost.

Azija je zibelka monarhizma in despotizma. In Azija je tisti kontinent, na katerem se je vladarstvo najprej zamenjalo z božanstvom, kjer je vzvetelo prilizovanje in klečeplazenje oprod in se je do grozne stopnje razvila okrutnost in krvološtvo vladarjev. Toda to, kar imenujemo cezarsko blaznost, je našlo svoj najznačilnejši izraz v starem Rimu v dobi cesarjev, ko so rimske zmage in osvojitve na Vzhodu pripeljale ne le veliko bogastvo, ampak tudi vsakovrstne orientalne šege v Rim. Z njimi se je naselila korupcija, ki daje tiranstvu vedno ugodna tla.

Če gledamo na cezarsko blaznost kot na patologičen pojav, seveda ne zadostujejo le zunanje razmere. Vsaka bolezen ima svoje fizične vzroke. A tudi za te so v monarhičnih krogih posebno pogoji. Splošno je znano, da se slabi pleme vsled zakonov v sorodstvu ali v tesnem krogu. V kneževskih družinah so pa taki zakoni neizogibni, ker se smejo njih člani le s "sebi enakimi" ženiti in možiti, kar povzroči sčasoma neizogibno dekadenco. Fizično opešanje pa slabi odporno silo zoper vsako bolezen, torej tudi zoper duševno.

Nekaj podobnega je pripravilo pot tudi maniji v krogu rimskih cesarjev. Po smrti Julija Cezarja sta se spojili družini Julijcev in Klavdijcev. Obe sta že bili degenerirani in popačeni; napake in slabosti oheb sta se tako združili in potomci so jih podedovali v pomnoženi meri, dokler se niso razvile v pravo blaznost.

IV.

Caligula je ime, katero je zadelo toliko kletev, kolikor malo katero drugo v rimski zgodovini. Vladal je od leta 37—41 po K. r. kot naslednik močnega cesarja Tiberija. Njegovo pravo ime je bilo Gajus Caesar.

Že pod Tiberijem so se v državi razvile razmere, ki so pripravljale močvirnata tla za razvoj koruptne in okrutne despocije. Tiberij, ki je imel raznovrstne slabe izkušnje, je postal skrajno nezaupljiv. Ta lastnost je imela svoje korenine že v njegovem značaju. Pridružilo se ji je še zaničevanje ljudi in mizantropija. Neštetim podlim kreaturam je dalo to ugodno priliko, da so se skušali prikupiti z denuncijacijami in lažnivimi obtožbami. Obdolžitve zaradi veleizdajstva so postajale skoraj nekaj navadnega in mnogo poštenih ljudi je zaradi njih izgubilo premoženje, svobodo, pa tudi življenje. Senat, edini faktor, ki bi bil mogel krepko nastopiti proti takim kriviceam, je izgubil že vsako samozavest; nizko hlapčevstvo se je vgnezdilo v njem in naposled ni bil nič drugega, kakor orodje v vladarjevih rokah.

Ko je, oseminsedemdeset let star, umrl, mu je sledil pranečak Gajus Caesar, sin Germanika in slavohlepne Agrippine. Takrat je bil petindvajset let star. Po Avgustu je podedoval slabost v spodnjem delu telesa, kar ga je delalo ne le nerodnega, ampak tudi bolestno nervoznega. Toda bolj usodepolne so bile njegove moralne hibe. Bil je prevzeten bahač, zapravljivec in skrajno nestalnega značaja.

Tiberij je imel dobro oko za take lastnosti in je bil spoznal duševno malovrednost svojega pranečaka. Pri neki priliki je dejal: "Pustim Gaja, naj živi, sebi in ljudem za nesrečo; v njem vzgojim kačo za rimski narod in Faetona za ves svet." Te besede so se vjemale s Tiberijevim zaničevanjem človeškega rodu.

Pisatelj Sueton pravi o Gaju, da je bil bolan na duši in na telesu. Kratka, a strašna doba njegove vlade potrjuje resničnost te sodbe.

Ko je prišla vlada v njegove roke, ga je rimsko ljudstvo s pravim navdušenjem pozdravilo. Mrak je bil padel na cesarstvo. Zlasti zadnja leta, ko se je bil Tiberij umaknil na otok Capri, kjer je živel v samoti, je postajalo javno življenje boljinbolj neznosno. Sejanove intrige, ki je bil zastrupil cesarjevega sina in sam iztezal roko po kroni, dokler ga ni dal Tiberij od senata usmrtiti ;drzno nastopanje pretorijancev; brezzvestno tiranstvo uradnikov; ovaduštvo in splošna nesigurnost: Vse to je napravilo tako težko atmosfero v državi, da je ljudstvo predvsem hrepenelo po izpremembi. Gaja je torej smatralo za odrešenika iz neznosnega stanja in je blagoslavljalo njegov prihod.

Res so prva njegova vladarska dejanja opravičevala slutnjo boljših dni. Ampak upanje je bilo zelo kratkotrajno. "Nova metla dobro pometa" — je pregovor, ki velja često tudi za vladarje. A Caligula je bil zelo kratek čas "nova metla." Misel, da je vladar skoraj vsega znanega sveta, je bila presilna za njegovo slabotno in majhno dušo. Pod težo te zavesti se mu je popolnoma zmešala pamet.

Nič ni morda bolj značilnega od načina, kako se je bolestna domišljavost in prevzetnost spajala s silno strahopetnostjo. Od nekdaj je bil bojazljiv, ker je bil njegov živčni sistem podvržen abnormalnostim. Nevihta mu je na primer vselej povzročila grozen strah. Če je grmelo, mu je postalo tako hudo, da je utegnil v grozi zlezti pod postelljo. Ta plašljivost se je stopnjevala in je dobila naposled groteskne oblike.

Nekoliko mesecev, preden je prišel na prestol, se ga je vsled razuzdanega življenja lotila akutna duševna bolezen in čutil se je pri vsakem koraku preganjanega. Zdi se, da ni ta psihopatična bojazen nikdar več minila. Popolnoma gotovo ne. Od začetka njegove vlade je opažati na njem nervozen nemir in nepokoj; s tem se spaja večna želja, da bi kaj razdrl, razrušil, uničil, brez smotra in zmisla; na drugi strani pa narašča njegova prevzetna samozavest in se stopnjuje do samooboževanja, pri čemer pa ni niti sledu dostojanstva, ampak vse njegovo vedenje je enostavno komediantovsko.

Židovski pisatelj Philo, ki je bil z deputacijo iz Aleksandrije odposlan v Rim, da bi pri cesarju dobil avdienco in se pritožil zaradi krivic, ki so se godile ondotnim židom od strani poganskega meščanstva, opisuje v svojem poročilu to avdienco, in njegov opis podaja značilno sliko cesarskega blazneža.

Caligula je sprejel deputacijo židov, toda obenem z njo tudi njene nasprotnike. To je bilo v Mecenovi vili ,kjer je cesar ukazal, da se odpro vse sobe od prve do zadnje.

Ko je zagledal odposlanstvo, je takoj vzrojil in začel kričati, zakaj se mu ne izkazuje božanska čast, ko je vendar bog. Tako je rohnel nekaj časa, potem je pa začel, ne da bi bil sploh čakal na odgovor, tekati po sobah semintja brez cilja. Dajal je ukaze brez vsake zveze, zdaj tu, zdaj tam, zdaj to, zdaj ono; naenkrat se je pa zopet iznenada, brez vsakega očitnega vzroka, obrnil k židom, ki so brez sape hiteli za njim, in se zadrl: "Zakaj pa ne jeste prešičovega mesa?" En trenotek, en srep pogled — in zopet je bilo, kakor da je pozabil, kaj je hotel. In zopet se je pričelo noro tekanje iz sobe v sobo, iz enega nadstropja v drugo. Naposled je obstal in dejal: "Saj vidim, da niso hudobni, ampak neumni so in nesrečni, ker me ne časte za boga, dasi sem bog." In s tem je bilo odposlanstvo odpuščeno, ne da bi bilo sploh prišlo do besede.

Njegova domišljija, da je bog, se je popolnoma utrdila. A kakor je bila ta misel bolna, je bila tudi konfuzna. Bil je bog v svoji fantaziji, ampak kateri bog, to je bilo vprašanje. Po vrsti je sprejel imena vseh velikih bogov in se odičil z njih znamenji. Na kapitolu se je znal zabavati s svojim velikim bratom Jupitrom. A če je bil napačno razpoložen, se je utegnil tudi skregati z njim in mu žugati. "Ubij me vendar, ubij, sicer ubijem jaz tebe," je kričal. In kadar je grmelo in se bliskalo, se je hotel nad Jupitrom maščevati na ta način, da je dal postaviti velik katapult in z njim metati kamenje "v oblake:" grmenje je pa dal napodobiti s tem, da so morali ljudje zamolklo brenčati.

"Jaz imam pravico, da storim, kar hočem; moja pravica je nad vsemi," je bilo njegovo geslo, ki ga je glasno izrekel. In v tem oziru, menda sploh edino v tem, je bil res dosleden. Ni je bilo pravice, ki je ne bi bil kršil; nič ni bilo tako sveto, da ne bi bil poteptal, ničesar tako vzvišeno, da ne bi bil potegnil v blato.

Krvave gladiatorske igre so se bile že davno vdomačile v Rimu. Njih navadna bestijalna okrutnost pa še ni zadostovala njegovi krvoločnosti. V areni je dal včasi pometati gledalce pred divje zverine. Senatorje in kvestorje, ki so se mu zamerili, včasi le zato, ker mu obraz tega ali onega ni bil všeč, je dal mučiti. Enkrat je iz dna srca zaklical: "Želel bi, da bi vsi skupaj imeli en sam vrat!"

Dočim je tako užival v brezmejni okrutnosti, je na drugi strani nizmiselno zapravljal. Ena njegovih pojedin je veljala miljon goldinarjev! Enako zapravljiv je bil pri stavbah. Dal si je zgraditi številne bleščeče vile iz najdražjega materijala. Čez bajajski zaliv pri Puteoli je dal postaviti popolnoma nepotreben in za tedanje čase silo drag most. V dveh letih je zapravil do dobrega vse, kar je bil Tiberij z varčnostjo nabral v državni blagajni.

To ga ni niti najmanje spametovalo. Začel je le razmišljati, kako bi pomnožil svoje dohodke. Njegova brezvestnost mu je pomagala, da ni prišel v zadrego. Vpeljal je vsakovrstne nove davke, bogate ljudi je obsojal na smrt, da je mogel konfiscirati njih premoženje, v vsakem testamentu je zahteval, da se pripiše del dedščine njemu. A če človek, od čigar imetja je na ta način pričakoval delež, ni dosti hitro odšel na drugi svet, mu je poslal strupa v znamenje, da naj izpolni svojo "dolžnost do cesarja." V Lionu je iznašel drug način za pomnožitev svoje blagajne; osebno je spravil ničvredno ropotijo iz zapuščine Cezarjev na trg za dražbo, in pri prodaji se je morala kajpada vpoštevati "historična vrednost", ker vsa tista navlaka večinoma sploh ni imela nobene cene. Pri tej priliki se je nekega dne zgodilo, da je eden izmed navzočih, neki starejši mož, zadremal. Komaj je Caligula to opazil, je naložil razglašalcu, naj dobro pazi nanj in naj šteje vsako njegovo kimanje za potrdilo razklicane cene. Ko se je mož prebudil, je bil gospodar devetih gladiatorjev, za katere je moral cesarju plačati malenkost dveh miljonov.

Vse to se je še prenašalo, dokler je Caligula izbiral svoje žrtve med plemstvom. Ljudstvo že davno ni bilo navdušeno, toda molčalo je in prenašalo blaznost, s katero je bilo le posredno zadeto. Ali sčasoma niso cesarju stari viri več zadostovali. Davčni vijak je pritiskal boljinbolj vse sloje. Ljudstvo je začelo godrnjati in nezadovoljnost je naraščala. Ampak imperator je bil varen, ker se je opiral na armado.

Ne da bi ga bili vojaki spoštovali. S svojim komedijantovstvom se je bil tudi pri njih osmešil. Tudi v njihovih taborih je nastopal kot bog in igral neslane burke, katerim so se rogali. Toda pri tem se jim je godilo dobro. ker je bil Caligula napram armadi radodaren. Četudi so ga na tihem zasmehovali, so vojaki javno radi sprejemali njegova darila.

Naposled pa ni mogel niti tukaj premagati svojega bolestnega nagnenja za brutalnost in okrutnost. Začel je divjati tudi proti vojakom. To je najboljši dokaz, da so bili njegovi možgani nesposobni za vsako smotreno misel. S svojim blaznim početjem si je ustvaril sovražnike v armadi in s tem je sam zapečatil svojo usodo.

Po vrsti je nastalo nekoliko zarot proti njemu. Nekatere so bile brezuspešne, kar pa ni uplašilo drugih nezadovoljnežev. Dne 24. januarja l. 41 ga je zadela usoda. Z njim je padel človek, o katerem je Seneca dejal, da ga je natura porodila za sramoto in pogubo človeštva.

(Dalje prihodnjič.)

Razoroženje.

V raznovrstnih mirovnih programih, ki se pojavljajo zdaj na vseh koncih in krajih, se večinoma blešči med drugimi zahtevami tudi splošno razoroženje. Beseda je sama po sebi tako lepa, da se ni čuditi čaru, ki ga proizvaja in sugestiji, kateri se lahko podlega. Toda vedno je nesreča, ako se vdaja ljudstvo v političnih rečeh sentimentalnosti, namesto da bi jih presojalo in pretehtalo s hladnim, kritičnim razumom. Tudi najlepše geslo je le tedaj sprejemljivo, če se izkaže, da ni le idealno, ampak da ima popolno stvarno vrednost.

Splošno razoroženje je tako geslo. Vabljivo, mikavno, kulturno —; ali njegova vrednost je le pogojna. V gotovih razmerah je uresničenje te zahteve naravna posledica demokracije in socialne varnosti; v drugih razmerah bi bila to le kapitulacija pred največjim razbojnikom.

Kot točka demokratičnega programa je razoroženje prav tako opravičeno, kakor kot idealna zahteva. Le pozabiti se ne sme, da je treba program demokracije jemati kot celoto in paziti, kako so njegove posamezne točke v zvezi med seboj. Nekatere zahteve lahko veljajo vsak čas; nekatere so pa le tedaj opravičene, če se izpolnijo obenem tudi druge in če se vjemajo z razmerami.

Tako je na primer zahteva, da morajo biti povsod, kjer se opravlja delo, ki postane lahko nevarno zdravju in življenju, čim popolnejše varnostne naprave, vedno enako opravičena. To se more in mora zahtevati v kapitalistični družbi; to bo v socialističnem sistemu seveda enako potrebno.

Z razoroženjem je stvar nekoliko drugačna. Vprašanje, ali se more ta zahteva uresničiti, je odvisno od tega, kakšen bo mir v splošnem.

Prvi pogoj, da se more razoroženje zahtevati, skleniti in izvesti, je ta, da se ustanovi internacionalna organizacija, ki mora obsegati ves svet, pa naj se imenuje "Zveza narodov" ali kakorkoli.

To zahtevo je z vso potrebno jasnstjo izrekel predsednik Wilson. Ta zahteva se vjema z načeli socializma, ki gredo še nekoliko dalje in zahtevajo enotno organizirano svetovno gospodarstvo. Tej zahtevi so pritrdili razni državniki v vojskujočih se deželah. To zahtevo so indosirali socialisti iz zavezniških dežel.

Ali treba je imeti pred očmi, da služijo besede včasi namenu, da se z njimi izrekajo misli, včasi pa namenu, da se z njimi skrivajo misli. Če prihaja Bethmann Hollweg in pravi v imenu kajzerske Nemčije, da je njegova vlada pripravljena, ne le pristopiti zvezi narodov, ampak postaviti se ji celo na čelo, tedaj je hinavščina te izjave jasna vsemu mislečemu svetu, zlasti če se vzame v poštev, kaj je Nemčija po tej izjavi že vse počela.

Tudi zveza narodov ima svoje pogoje. Prvi je ta, da se poravnajo vsi računi in minejo vsi spori med narodi. Zatiran narod ne more stopiti v "zvezo" z zatirajočim. Tak narod je pač lahko "zvezan," ampak zveza to ni. Suženj in njegov lastnik nista "družba."

Zveza narodov more biti osnovana le na svobodi narodov. Če naj bo mir utemeljen na zvezi narodov, mora biti torej razumna in pravična rešitev vseh narodnih vprašanj cilj vojne.

Iz tega pa sledi:

Prvič, da mora vojna prinesti zmago tistim, ki hočejo enakopravnost vseh narodov, in poraz tistim, ki je nočejo;

drugič da ne zadostuje za sklepanje miru sodelovanje vlad iz tistih dežel, ki so zapletene v vojno, ampak da ga morajo sklepati vsi narodi. Konferenca diplomatov iz vojskujočih se dežel ne zadostuje. Potreben je svetoven kongres, in tudi ta ne sme biti sestavljen na podlagi oficielnega političnega zemljevida, temveč morajo biti sedaj nesamostojni narodi prav tako zastopani, kakor že neodvisni; in narodi morajo biti zastopani, ne pa neodgovorne vlade.

Le s svobodnim sodelovanjem vseh narodov se more doseči svetovna zveza narodov.

Če se ta cilj doseže, ostane še vprašanje, kako bo ta zveza organizirana, in kakšno moč bo imela. Najidealnejša organizacija ni nič vredna, če stoji le v pisanih programih. Že pred sedanjo vojno smo imeli neko obliko internacionalne organizacije, ki je bila na papirju jako lepa. V praksi je bila brez pomena prav tedaj, ko bi jo bil svet najbolj potreboval.

To je bilo mednarodno razsodišče v Haagu. V teoriji je bilo poklicano, da rešuje internacionalne spore in prepreči s tem vojno. Leta 1914 je Srbija predlagala, naj ta mednarodni tribunal reši njen spor z Avstrijo. Toda grof Berchtold, podprt iz Berlina, je dejal "ne," in čez par dni je bila skoraj vsa Evropa v plamenu. Razsodišče je imelo v Haagu krasno palačo, opiralo se je na lepe pogodbe, ali ko je napočil najkritičnejši čas za njegovo delo, je šlo lahko spat.

Vsakemu sodišču bi se enako godilo, če ne bi imelo eksekutivne moči. Naj kliče sodnik zločinca pred svojo mizo, če se zločinec ne zmeni za njegovo prijazno vabilo in če ni nikogar, ki bi ga mogel — eventuelno z uljudno silo — pripeljati v sodno dvorano! Tako osmešeno je bilo mednarodno razsodišče, ko se je Avstrija nasmejala njegovi kompetenci in ko ni imelo razsodišče nobene moči, da bi bilo prijelo Avstrijo za ovratnik.

To se bo v bodočnosti z enako logiko ponavljalo, če ostane mednarodni tribunal brez moči. Da ne bo "Zveza narodov" le farsa, mora torej imeti tako eksekutivno moč, da se ne more nobena stranka odtegniti njeni kompetenci.

Zveza narodov mora pa tudi imeti kontrolo nad narodi. To je precej kočljiva točka, o kateri se je doslej zelo malo razpravljalo. Pravzaprav skoraj nič ne.

Naj se sklene splošno razoroženje ali pa gotova omejitev oboroževanja. Sklep ni težak. Ampak piškavega oreha ni vreden, če se ne izvrši.

Na kaj naj se pa Zveza narodov zanaša, da bo res izvršen? Na pogodbo? Na obljubo te in one vlade? — Zdi se nam, da imamo s pogodbami in obljubami že precej izkušenj, pa ne samo prijetnih. Belgijska nevtralnost in nedotakljivost je bila kajzerju in Bethmann Hollwegu "krpa papirja." Obljuba, da ne bo potapljala potniških ladij brez svarila in preiskave, je bila Nemčiji dim, ki se razbline v zraku. Mirovna pogodba z Rusijo ne ovira nemških čet, da prodirajo dalje in dalje in ropajo in požigajo in obešajo.

Če se hoče Zveza narodov zanašati na to, da bodo pogodbe praktično veljale, mora imeti boljše sredstvo od papirja, ki se raztrga.

Sklene se razoroženje. Toda kako naj v Haagu vedo, kaj se dela v Esenu, v Plznju ali pa v krajih, kjer se lahko ustanove nove tovarne za dinamit, za havbice in za strupene pline? Dinamit se potrebuje tudi za vrtanje tunelov, za rudnike itd. Kako bo mednarodni tribunal vedel, da se izdeluje res le za te potrebe? Kdo bo garantiral, da niso telovadna in športna društva le nadomestilo armade, ki se ne sme javno rekrutirati?

Če hoče Zveza narodov doseči svoj namen, tedaj mora imeti po vseh deželah legalno kontrolo. Iz tega pa sledi, da ni dovolj, če je to le navadna družba, ampak biti mora resnična mednarodna organizacija, stoječa nad avtonomnimi narodi, opremljena s pravicami za kontrolo in eksekutivo v vseh rečeh, ki so resnično mednarodnega značaja, in z močjo, ki omogoča kontrolo in eksekutivo. Z drugimi besedami: Imeti mora centralno vlado in cetralno zastopstvo in svoje organe, kakor so na primer federalne oblasti v Zedinjenih državah.

Če se uresniči taka svetovna organizacija, tedaj je podan najvažnejši pogoj za internacionalno funkcioniranje. In le tedaj se lahko resno govori o razoroženju.

Vesti o akciji Japoncev v Sibiriji so utihnile. In to je dobro. Največ je to menda pripisati vplivu Ameriki.

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: Ivan Prostor, 1098 Norwood Rd., Cleveland, Ohio.
Podpredsednik: Josip Zorko, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.
Glavni tajnik: Blaž Novak, 20 Main Street, Conemaugh, Pa.
1. Pom. tajnik: Frank Pavlovčič, 20 Main Street, Conemaugh, Pa.
2. Pom. tajnik: Andrej Vidrich, 20 Main Street, Conemaugh, Pa.
Blagajnik: Josip Zele, 6302 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pom blagajnik:: Anton Hočevar, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadz. odbora: Josip Petrnel, Box 95, Willock, Pa.
1. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Crab St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
2. nadzornik: Ivan Grošelj, 885 E. 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik Por. Odbora: Martin Oberžan, Box 72, East Mineral, Kans.
1. Porotnik: Franc Teropčič, R. F. D. 3, Box 146, Fort Smith, Ark.
2. Porotnik: Josip Golob, 1916 So. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. Josip V. Grahek, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.

URADNO GLASILO:

Glas Naroda, 82 Cortlandt St., New York City, N. Y.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Conemaugh Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom na naslov gl. tajnika.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v prihodnje popravi.

O razvoju elektrike.

Vsa zgodovna človeštva je razvoj.

Ves razvoj človeštva hodi po poti dela in njegovih sredstev.

Kakšen je bil razvoj v preteklosti, nam pove pisana zgodovina in one znanosti, ki sestavljajo najstarejšo zgodovino, katere še nihče ni beležil. Kakšen je razvoj v sedanjosti, opazujemo lahko s svojimi očmi. Pri tem tudi opazujemo, da so koraki napredka vedno daljši in hitrejši. Za prva odkritja in iznajdbe je potrebovalo človeštvo dolge, dolge dobe, ker je imelo zanje premalo sredstev in premalo podlage. Prvi nesigurni korak otrokov je velih uspeh razmeroma dolge dobe; kadar je shodil, pa sledi pridobivanje varnosti v hoji, tekanje in vsako drugo gibanje hitreje in hitreje, takorekoč igraje.

Življenje posameznika je v malem življenje vsega človeštva. Tudi to je imelo svojo otroško, pa mladeniško, pa moško dobo. Odkar je shodilo, koraka hitreje in hitreje. Tako je tudi tehnični napredek sedanjosti neznansko večji, nego je bil v preteklih časih.

Naš čas lahko imenujemo dobo elektrike, ki postavlja vse občudovanja vredne uspehe pare v senco. Najvažnejši element sedanjega napredka je bila izpopolnitev lepih aparatov, ki jih goni električna sila, ona tajinstvena, nevidna in čudovita silla, o kateri vemo sicer še prav malo, s katero pa že lahko delamo čudeže, in ki je že čisto navadna v vsakdanjem življenju.

Videli smo rast telefona. Iz neudobnega, nepraktičnega in dragega predmeta, ki je bil le za razkošje, je postala neobhodna stvar, ki je primeroma poceni in dostopna žepu srednjega stanu.

Priča smo bili, kako so nastali iz neprikladnih in nerodnih ropotajočih mašin lepi električni stroji, ki so za industrijo velikanske važnosti in ki brez njih danes skoro ne bi mogli več izhajati.

Videli smo tudi, kako so se izpopolnili takozvani Roentgenovi žarki, ki so prej igrali le neznatno vlogo, ki pa jih človek zdaj že popolnoma kontrolira in ki so skoro neobhodni pri mnogih operacijah in dober pomoček medicinske znanosti.

Lahko opazujemo, kako so uporabili še manj znane artezijanske valove pri brezžični telegrafiji — tem najnovejšem uspehu moderne vede in telegrafske umetnosti, ki nas združuje s poljubno točko na zemlji ali vodi, brez vsakega prevodnika, razven neslišnih in nevidnih električnih valovanj. In na prvem mestu se nahaja električna žarnica, ki jo rabimo že v vsakdanjem življenju in ki je vsepovsod neobhodno potrebna. Ta žarnica je izum neprekosljivega izNica je izum neprekosljivega iz-

Ko se začne skrivati na zapadu solnce koncem dneva ter se od vzhoda dviga tajinstvena noč, zažare ti umetni, hladni ognji ter zalivajo vse s svojim žarkim svitom.

Prevrat v razsevtljavi je bil eden najznačilnejših v pojavih naših dni. Toda ta naloga še daleko ni končana. Kaj da pričakuje našo dobo jutri, še nikomur ni znano.

Ko se je leta 1879 pojavil Edison s svojimi prvimi poskusi z električno žarnico ter predstavil svetu električne zmožnosti v brezzračnem prostoru in odkril še druge znamenitosti, ni nihče slutil, do kakšne stopnje se povzpne ta znanost tekom 35 let. Prvi koraki so bili zelo počasni. Šele leta 1882 se je potem posrečilo Edisonu, da je po dolgem trudu odprl prvo električno postajo v New Yorku. Ona prva dinamo mašina je še danes shranjena v nekem muzeju, ter je sila majhna. Imela je 75 konjskih sil in razni kritiki so zelo dvomili o končnem uspehu vsega podjetja. Mislili so, da ne bo električna žarnica dajala dovolj svetlobe in da se ne bo izkazala varno glede na požar.

Edison pa se na to ni oziral, temveč je sledil svojim iznajdbam. Morda je videl le on sam, kako zelo se razširi ta iznajdba. V tem se gotovo ni motil, ker je električna razsvetljava dandanes najpotrebnejša izmed vseh iznajdb. Samo v Zedinjenih državah je doseglo število žarnic do 50,000,000. Vendar, kljub silnemu razvoju električne razsvetljave se nahajamo šele v razvoju ter še ne moremo predvideti konca.

Bili so trenotki, ko so resni ljudje mislili, da je dosežen vrhunec; prihodnji dan je prinesel novo presenečenje. Posrečilo se je spraviti močnejšo strujo v službo, velike žarnice, prava električna solnca so nadomestila večje število manjših žarnic. In razvoj gre dalje in dalje brez resničnega presledka.

Brezžično telefoniranje preko vsega ameriškega kontinenta, brezžično bržojavljanje daleč preko oceana so danes že realnosti. Vpričo dosedanjih uspehov se mora že reči, da fantazija še ni izmislila, kar bi bilo tehniki nemogoče. In kaj bo ravno električna sila še čudovitega uresničila ,se nam danes najbrže niti sanjati ne more.

Človeštvo pa ima tudi nalogo, da napravi ves napredek resnično koristonosen. Tudi ženialni izumitelj bo imel največje zadoščenje, kadar bo videl, da koristi njegov izum vsemu človeštvu. To nalogo mora izpolniti socializem.

Socializem hoče predvsem vedeti, kaj je človeška družba in kakšna je, kakšno je razmerje med njo in posameznikom, pa med njenimi posameznimi deli. Nadalje hoče dognati, na kakšen način je družba taka postala, kakršna je, iz česa se je razvila in kako se je razvila. Tukaj je glavno vprašanje, kateri činitelji določajo družabni razvoj. Če se znanstvenemu raziskovanju posreči ,da najde pravi odgovor na ta vprašanja, tedaj je mogoče dognati, kam vodi nadaljni razvoj. Proučevanje rezultata družabnih in razvojnih činiteljev pa je glavna naloga socializma.

Če bi se kakšnemu učenjaku posrečilo izdelovati kruh iz kamenja, ne bi imelo v kapitalistični družbi od tega dobička ljudstvo, ampak kapitalisti, ki bi se polastili nove industrije.

Socialistični svet.

Še se zdi marsikomu neverjetno, da bi socializiranje delovnih sredstev bistveno učinkovalo na družabno življenje. Najprej se jim zdi nemogoče, da bi se tako silno izpremenila lastninska pravica, čeprav se je v preteklosti že neštetokrat predrugačila. Taki skeptiki naj le, če nočejo natančno študirati ekonomistične zgodovine, pomislijo na državne okupacije in aneksije, na padec fevda in odpravo tlake, na odpravo suženstva, na vojaške rekvizicije v času vojne, na podržavljenje železnic, pošt, na državne monopole soli, tobaka, alkohola, na prisilno ekspripriranje v državnem, deželnem ali občinskem interesu, pa se jim ne bo zdelo ne strašno, ne nemogoče, da bi družba prevzela ostala prometna sredstva tako kakor železnice, ostale industrije tako kor tobak ali sol in izmenjevalna sredstva tako, kakor je danes denar državna prerogativa.

Ampek če v današnji družbi živeči in v njenem duhu misleči ljudje končno priznajo dokazom veljavo in začno verjeti, da je podružabljenje delavnih sredstev mogoče, se jim naenkrat izpremeni to, kar je bilo prej velikansko, v malenkost. Misleči, da je stvar strašansko modra, začno razkladati, da življenje ni samo gospodarstvo; na dnevni red pridejo "višji cilji", ideali, duševna plat življenja; socializem je hipoma degradiran. Kaj se bo — vprašujejo — tedaj izpremenilo? Morda bodo res vsi ljudje siti, ampak kakšno bo življenje? Vse se bo sukalo samo okoli gospodarstva; zavladal bo najpustejši materializem, želodec bo najvišji bog in bolje je poginiti lakote s srcem, polnim idealov, kakor pa živeti v taki surovi puščobi.

Ne vprašujmo, kakšni so včasi ideali takih idealistov. Gotovo je pač, da da se marsikdo izmed njih le zato ne ukvarja z vprašanjem želodca, ker mu ni treba. Ampak če ne stoluje njegov bog v kuhinji, ga najdemo v banki, v kateri ima shranjene svoje tisočake in pomnoževanje tistih lepih papirjev je njegova glavna skrb. Ideale priporoča drugim ljudem, koliko jih ima sam, pa ne ugane nihče. Toda vse to nas le malo briga; da je v sedanji družbi le redkokdaj zlato, kar se sveti, itak vemo. Vendar pa se godi tudi v sedanjem svetu marsikaj, kar temeljito pobija teorijo aboslutnem in izključnem materializmu socializma.

Spomnimo se, da se bojuje za uresničenje socializma tisti del človeštva, ki prenaša največ muk in težav. To seveda ni čudno. Velekapitalist je z današnjim redom vsaj relativno zadovoljen, pa si ne želi, da bi se izpremenil. Tisti, ki jih najbolj tlači beda, imajo največ interesa, da bi izbredli iz nje. Drugače niti biti ne more, kakor da se organizirajo v prvi vrsti delavci.

Ampak kdo more reči, da v tej organizaciji ni idealizma? Zlasti v prvih začetkih je življenje organiziranega delavca, socialnega demokrata prav tako mučeniško, kakor je bilo življenje starih kristjanov v dobi rimskih, novi veri sovražnih cesarjev. Morda še bolj. Kajti vse noči gospodujoče družbe se združujejo zoper njega. Gospodar mu odpoveduje delo; oblasti ga preganjajo s hišnimi preiskavami, s sodnijskimi procesi, z zaporom in z ječo; politični nasprotniki, celo nezavedni tovariši ga sovražijo, zbadajo, [illegible] lo družino zabrede roma, da bi našel dela in kruha, a kjerkoli potrka, se zapirajo vrata pred njim, ker je v njegovi delavni [illegible] nje, da je "nevaren puntar in socialist". KoKliko energije in koliko čistega, svetlega idealizma je treba, da ostane s svojo lakoto, [illegible] in ob joku svojih otrok zvest sam sebi in svojemu prepričanju! Kakšno notranjo moč mora imeti socializem, da vzagaja take junake!

Kapitalizem zna izkoriščati do krvi; ampak svoje vdane služabnike, svoje priganjače, svoje duševne stebre zna kraljevsko nagraditi. Marsikdo bi lahko živel brezskrbno gospodsko življenje z vsemi užitki kapitalističnega sveta, če bi prodal svoj talent in svojo moč vladajočim mogotcem! Koliko so jih že izkoriščevalci vabili z bogatimi ponudbami v svoj tabor; oni pa vendar rajši služijo bojujočemu proletariatu, žive borno in se odrekajo celo skromnih užitkov, ki so pravzaprav potreba človeku visokih duševnih lastnosti. Koliko njih bi moralo popolnoma obupati, če jih ne bi držal pokoncu socialistični idealizem!

Proti socialni demokraciji se bojuje ves kapitalistični aparat s svojo največjo močjo, z denarjem, ki je v naši družbi skoraj vsegamogoč. Brez tega orožja bi bilo tudi delavstvo obnemoglo. A enemu kapitalistu je malenkost, vreči v gospodarski ali politični boj z eno roko toliko, kolikor ne premore tisoč njegovih delavcev. Kar žrtvuje, občuti komaj toliko kakor obrano kost, ki jo pusti na svojem krožniku. Nevsahljivi viri služijo kapitalističnim nemenom in gospodstvu sedanjih mogotcev. Delavec si mora odtrgati od svoje bede vse, kar zahteva bojna solidarnost; vsak vinar mora dvakrat pogledati, preden ga izda, a vzlic vsej revščini žrtvuje vsojim idealom razmeroma tisočkrat več, kakor bogatin. In to da bi bil sam surov materializem?

In nikdar ga ne zapusti upanje, ki izvira iz njegovega prepričanje. Z občutljivimi žrtvami si zbero delavci sklad za svoj strokovni boj. Ena ponesrečena stavka — in žrtve mnogih let so izgubljene! Ampak delavci se spominjajo, da so v hudi vojni z mogočnim nasprotnikom mnoge bitke, da se mnoge izgube, preden se ena dobi, da se morajo vaditi in učiti kakor vojaki, pa začno zopet žrtvovati in zbirati svoje krvave vinarje, dobro vedoči, da mora priti dan zadnje, dan njihove zmage. S svojim trpinskim denarjem si ustanove list, da imajo orožje proti arzenalu nasprotnikov. Sovražna sila jim ga uniči, a drugi dan se začno priprave za novo izdanje. Parlamenti jim jemljejo pravico združevanja in stavke, oni ne obupujavajo, pa iščejo novih potov; kmalu stopajo močnejši, odločnejši na plan.

In to da bi ne bil idealizem? In socializem, ki poraja in vzgaja tah heroizem, tako energijo, tako vero v bodočnost, da bi bil stračilo za prave ideale.. Kratkovidni ali hudobni ljudje lahko trdijo to, a resnica jim podpihuje [illegible]

Če je pa socializem že v sedanji dobi, ko so njegovi pristaši potlačeni in ponižani, zmožen vstvarjati ideale in vzbujati junaštvo v primernem idealizmu, je več kakor naravno, da se ta [illegible] moč še poveča, ko se mu odpre široko polje, da bo lahko brez ovir razvijal svoje blagodejne lastnosti.

Socializiranje delavskih sredstev ni važno samo za gospodarsko, temveč za vse življenje. Ta trditev ni prav nič pretirana in se bo zdela čudna onemu, ki nekoliko pomisli, kako se je vse, tudi duševno življenje izpremenilo, ko se je iznašlo tiskarstvo, ko so stroji jeli izpodrivati ročno delo, ko so se kmetje osvobodili tlake.

S tem, da prevzema družba delavna sredstva, se socializira delo. Pomen dela se popolnoma predrugači. Njegova naloga bo potlej, dajati vsem članom družbe, kar potrebujejo. V kapitalističnem podjetju se danes ne izdeluje blago, zato, da bi ljudje dobili, kar jim lahko ohrani, zboljša, olepša in oplemeni življenje, ampak zato, da si kapitalist s prodajo poveča premoženje. Izdeluje se brez pravega cilja, ker vsi kapitalistični pripomočki ne morejo urediti izdelovanja tako, da bi popolnoma služilo potrebam in samo potrebam. Vsak otrok ve, da se ne proda vse, kar se izdela, da pa ljudstvo tudi ne more dobiti vsega, kar potrebuje. Socialistična družba ne bi imela nobenega povoda, izdelovati to in ono blago tjavendan, le da se izdeluje, ampak bi preračunila, koliko se potrebuje in toliko bi se izdelalo. Pripravila bi pa vsega, kar je potrebno ljudstvu, tako da ne bi bilo pomanjkanja nikjer. Na milione delavnih ur, v katerih se izdeluje dandanes blago samo za špekulacijo, bi tako odpadlo.

Socializem ima urediti gospodarsko življenje. Tako ga ima urediti, da izgine gospodarska beda in gospodarsko suženstvo, torej tudi gospodarsko gospodovanje.

Ekonomija ne izpolnjuje vsega življenja. Ampak gospodarstvo je temelj, na katerem stoji in se razvija človeška družba; če se nima zemlje pod nogami, se ne morejo loviti ideali nad oblaki. S socializiranjem delavnih sredstev, z zistematično ureditvijo dela in razdeljevanja se zagotovi materialni obstanek vsemu ljudstvu. Tista, da bi moralo gmotno življenje tedaj za vse postati borno in siromašno, je bosa, ker bi že s tistimi sredstvi, ki so sedanji družbi na razpolago, vsi ljudje lahko bolje živeli, če bi se izdelovalo za dejansko potrebo in če bi izdelki res prišli med ljudi, ne pa čakali v skladiščih na profit ali pa na strohnenje. Strah pomanjkanja plaši v kapitalistični družbi, v socialistični ga ni več.

Ampak drug je strah, da bo tedaj ves svet velikanska prisilna delavnica in vsak človek jetnik. Strah, ki je zopet znotraj votel, zunaj ga pa nič ni. Če bi socializem res vteknil tak smoter, je nad vse gotovo, da ne bi mogel obstati teden dni. Naše ječe, prisilnice i. t. d. so pač le zato mogoče, ker so samo otoki v morju drugačnega sveta. Naj se spuntajo vsi prisiljenci enega zavoda: Vodstvo razpolaga lahko z dvakrat, trikrat, desetkrat, stokrat večjo močjo, ki igraje premaga upornike. Socialistični svet pa bi bil po mnenju strahovidcev ves ena ječa; vsi ljudje, izvzemši morda nekoliko priganjačev, bi bili prisiljenci. Kdo naj verjame, da bi trpeli nasilje, ko pač ne bi mogla priti z Marsa armada, da bi jih premagala?

Delati bo že treba v socialistični družbi. Toda beseda pomeni vse kaj druzega kakor dandanašnji. Kajti navadna logika pove, da bodo ljudje pač od dela zahtevali vse, kar potrebujejo, a da si bodo tudi olajšali delo kolikor bo le mogoče. Bogastvo plodov se mora pomnožiti vsled ureditve dela. Trud se pa zamnjši, ker postane družbinski delavec za družbo tako dragocen, da bo za njegov blagor vse drugače poskrbdanes žrtvujejo bogastva za reljeno, kakor sedaj. Če se danjo žlahtnih in močnih konj, bo bodoča družba skrbela za oplemenitev in okrepčanje človeka v prvi vrsti. Interesi družbe se bodo v tem oziru povsem vjemali z interesi posameznika; mnogoštevilnost človeštva je v sedanji gospodarsko-anarhični družbi nevarna za one, ki posedujejo in vladajo. V socialistični družbi bo blagoslov, kajti čim več rok, tem večje bo družabno bogastvo in tem laglje bo vstvarjanje.

Novim, bolje rejenim, pred vsakovrstnimi boleznimi in nezgodami bolje zavarovanim ljudem bo marsikaj igrača, kar je sedanjim velik trud. Ker izpopolnitev delavnih sredstev ne bo nikogar poganjala v bedo, pač pa koristila vsem, se bo tehnični razvoj povzdigoval tem bolj, ker bo tudi veliko več talentov prostih za njega pospeševanje. Krepkejši človek bo torej imel lažje delo in manje dela. Če bi ob sedanjih sredstvih zadostovalo štiriurno dnevo delo za vse potrebščine, je jasno, da se bo delavni čas neznansko skrajšal v novih razmerah, ko bodo mehanični pripomočki boljinbolj prevzemali človeško delo. Tisti trud, ki končno še ostane človeku kot obligatorična dolžnost, bo tako malenkosten, da bi bila smešno, bati se ga in z njim kontruirati "ječe" in "pri-

Bojazljivci najdejo že še drug silne delavnice."

strah. Če ne bo dosti dela, bodo ljudje zarjaveli od same lenobe. Ampak — kako da ne zarjave dandanes tisti, ki jim ni treba ne kopati zemlje ali premoga, ne kovati železa, ne prenašati tovorov, sploh ne opravljati dela v ožjem pomenu? Namesto da po sili iščejo takih ugovorov, naj rajši nekoliko pogledajo v večja mesta, kjer so socialistično-organizirane proletarske množice. Recimo na Dunaj. Več let predavajo že v vseučiliški profesorji v takozvanih poljudnih vseučiliških tečajih. Ustanovljeno je veliko društvo "Volksbildungsverein" z znanstvenimi kabineti, knjižnicami i. t. d. Na tisoče delavcev, učiteljev, malih pruadnikov, ki so delali ves dan, pohiti zvečer na predavanja, k eksperimentacijam, v društvene čitalnice. Dokler ni bilo tega, so si delavci sami s težkimi žrtvami in z velikim trudom snovali svoja izobraževalna društva, ki so se razvila v velike institucije. Profesorji so večkrat pripovedovali, da je to delavsko občinstvo najhvaležnejši učeniški materijal.

Težko je, dokazovati onemu, ki v teh pojavih ne vidi dokaza, da je ljudstyu potreba po kulturi globoko vcepljena v organizem. . .

Odkar se je ustanovilo prvo delavsko izobraževalno društvo, se je delavni čas v industriji precej skrajšal. V marsikaterem podjetju, kjer se je pred par desetletji garalo po 15, 16 ur na dan, se dela sedaj po devet. In kakšna je posledica? Ljudstvu namenjene kulturne institucije se pomnožujejo, povečajo, število obiskovalcev iz delavskih krogov narašča, programi se razširjajo. Pred dvajsetimi leti bi se bil smejal človek, če bi bil slišal, da hočejo industrialni delavci pogledati Rim, Pariz, Kristianijo. Z Dunaja hodijo sedaj vsako leto velike skupine delavcev z dobrimi voditelji na take izlete, kjer se osvežujejo in poučujejo obenem.

Samo v izprideni družbi, v kateri se smatra delo za ponižujoče, je prebitek časa nevaren. Kjer vsi delajo, je tudi tekmovanje v plemenitem užitku splošno. To pa ne pomeni nič druzega, kakor povišanje kulture.

Vlada Zedinjenih držav razpisuje z odobritvijo kongresa tretje posojilo svobode v znesku 3,000,000,000 dolarjev. Obrestna mera za to posojilo je določena s 4¼ odstotka. Zakladniški tajnik McAdoo upa, da se bo ljudstvo v Zedinjenih državah odzvalo temu razpisu enako, kakor pri prvih dveh posojilih.

Amerika je v vojni. Cilje Amerike je označil predsednik Wilson v svojih govorih, najjasnejše v zadnjih dveh govorih v kongresu. Opravičenost teh ciljev mora priznati, kdorkoli veruje v demokracijo. Od predsednika Wilsona razloženi vojni nameni so naperjeni proti imperializmu, proti militarizmu, proti satiranju slabejših narodov. Predsednik Wilson zahteva svetovno zvezo narodov, svobodo morja, pravico samoodločevanja za vse narode, javnost vseh državnih razprav in pogodb namesto dosedanje tajne diplomacije.

Ako se dosežejo ti cilji, dobi dosedanji svet novo podlago, demokracija si oddahne in socializem dobi pogoje za kulturen boj za svoja načela. Ne poraz nemškega naroda, pač pa poraz kajzerizma je absolutno potreben, da more demokracija svobodno dihati in da more socializem brez krvave groze izvrševati svoje naloge.

Skoraj štiri leta vojne, polna izkušenj, so dokazala, da ni upanja na miren razvoj, dokler ugrožava kajzerski militarizem in imperializem ves svet. Vse nade optimistov, da bi bilo s pogajanjem mogoče od te zmajske sile doseči mir, ki ne bi pahnil narodov v sužnost in napravil iz zemeljskega planeta vulkana, so se razpršile vpričo tragedije na evropskem vzhodu. V porazu kajzerstva je edino upanje.

Podpreti bój zoper to hidro se pravi podpreti demokracijo, zaščititi svobodo in ustvariti socialističnemu idealu pogoje, v katerih se lahko uresniči.

Posojilo svobode je podpora tega boja. Naši bratje in sinovi, ki izpostavljajo svoje življenje na okrvavljenih poljanah Francije, imajo pravico zahtevati, da jih preskrbi dežela z vsem, kar potrebujejo za izvršitev svoje naloge. Kajzerjeva soldateska nima usmiljenja s tistim, ki je slabše oborožen, niti s tistim, ki odloži orožje. Streljala je na neoborožene Ruse kakor na zajce; ubijala bi neoborožene ali slabo oborožene Američane enako brez pardona.

Posojilo svobode ima namen, da poda našim bratom in sinovom na bojnih poljanah, kar jih more varovati in kar jim more dati moči Kdor podpira posojilo svobode, rešuje življenje naših vojakov in pospešuje svetovno demokracijo. S tem je povedano vse.

Slovenske organizacije in posamezniki so doslej razumevali ta pomen in so storili, kar so mogli. Storili bodo tudi nadalje tako.

Kdor vidi v socializmu strahove, naj izpraša svojo vest. Prepričal se bode, da mu jih le ona vstvarja, če je slaba. Pošasti strašijo v kapitalističnem svetu, v temni noči in o belem dnevu, socializem pa je magična moč, ki jih premaga in trešči v brezdno, kakor so svetli bogovi mitologije premagali Titane. Ponočni ptiči, ki se boje svetlobe, krokajo nad socializmom; komur je mila solnčna luč, ga pozdravlja, kajti kadar zmaga socializem, se PROLETAREC Mrs. Koshak. bo zasvetilo po zemlji in strahov bo konec.

DOPISI.

Cleveland, O.

Društvo "Vodnikov Venec" št. 147. S. N. P. J. je na zadnji mesečni seji nabralo v podporo lista "Proletarec" 11 dolarjev. Kot člani društva pozivljamo tudi druga širom Amerike, da tudi ona na enak način priskočijo na pomoč. Proletarec je naš delavski list in nas je veliko, torej je naša dolžnost, da ga ohranimo na površju. Nespodobno bi bilo za nas, če bi pustili, da se enak list kot je "Proletarec" pokoplje v grob. Ne, tega ne smemo dopustiti, ampak na delo za prostovoljne prispevke in nove naročnike, da ne bomo več prišli do enakih položajev. Sramotno bi bilo za nas, in današnji nasprotniki bi se posmehovali, če bi mi izgubili najboljši delavski list.

Društvo "Vodnikov Venec" se zaveda in bo pripravljeno delovati na to, da dobi Proletarec boljšo bodočnost. Veselilo bi nas, da tudi pri drugih društvih storite isto dolžnost, ter s tem pokažemo, da smo veliki po številu in če smo v resnici zavedni delavci, tudi močni in nepremagljivi. Člani, storite svojo dolžnost! — Proletarec vam bo to neštetokrat povrnil.

Člani dr. "VodnikovVenec".

Cleveland, O.

V nedeljo 17. marca je tukaj preminul po dolgi in mučni bolezni sodrug Frank Pogačar. Pokojni je bil rojen pred 36leti na Poženku, županija Cerklje pri Kranju. Tukaj zapušča žalujočo soprogo, šest letnega sinčka in enega brata. Ko je bila leta 1906 otvorjena karavanska železnica, sva prišla obenem v službo na železnici na Jesenicah na Gorenjskem, (kjer sem jaz, pisec teh vrstic, ostal samo šest meseccv). Pokojni je ostal v tej službi okoli sedem let. Dasi je bil priden in imel dobro šolsko izobrazbo, se vendar ni mogel više povzpeti kot do slabo plačanega pisarja in pomožnega manipulanta s pičlo plačo 70 kron na mesec. To pa zato, ker je pokojni pristopil takoj v organizacijo zveze železničarjev, v kateri je bil zvest boritelj za zboljšanje delavskega položaja.

Uvidevši, da imajo le hinavci in protekcijonirana kastrati prednost do avanziranja in boljše plače, sit do grla izkoriščanja pod c. kr. firmo, jo je leta 1913 odrinil v Ameriko, kjer sva se v Clevelandu zopet sešla. Tukaj je pristopil takoj v socialistični klub, kateremu je ostal zvest do svoje smrti. Bil je tudi član podpornega društva "Naprej" št. 5 S. N. J. katero mu je priredilo lep sprevod.

Delal je v različnih tovarnah vsakovrstno delo in ko je že mislil, da se malo opomore, je podlegel proletarski bolezni sušici, katera uniči na tisoče življenj v prezgodnji dobi.

Pogreb je bil civilen in truplo je bilo na željo pokojnega vpepeljeno v krematoriju. Kako je bil Frank Pogačar priljubljen, je pokazala velika vdeležba sodrugov in prijateljev, ki so ga spremili k zadnjemu počitku. Preden je bilo truplo izročeno ognju, je bilo par krasnih in ginljivih govorov in socialistična pevska zbora "Zarja" in 'Crveni barjak" sta mu zapela lepe žalostinke. To je bilo med Slovenci v Clevelandu prvo vpepeljenje mrliča. Truplo, izročeno ognju, da uniči, kar se da uničiti, a kar mora ostati sprejme narava v laboratorij večnega prenavljenja in stvarjanja življenja in njega oblik. Sodrugi in prijatelji, začetek je storjen vsakdo, kdor je bil navzoč, se je pohvalno izrekel, kako lep in vzvišen je te vrste prehod človeškega telesa v prirodo. In kdo ljubi in spoštuje svoje telo v življenju, mu mora biti želja, da se tudi mrtvo truplo na najsnažnejši način vniči. Kakor se pod grmenjem topov in pokanjem pušk ruši današnji družabni red, izkoriščanje človeka po človeku, naša mora biti naloga, da zidamo novo zgradbo nove etike in kulture, popolnoma drugačno od sedanje hinavske kapitalistične morale in komercionalne etike. Za zgled naj nam bo preminuli Fr. Pogačar, ki je v počasnem hiranju, ostal tako zvest svojemu prepričanju.

Slava njegovemu spominu!

Rovtarjem okoli elevelandske "Sloge" pa rečemo samo toliko v spomin, da ima tudi katoliška cerkev obrede, pri katerih se obsiplje človek s pepelom in izgovarjajo besede. Prah si bil in v prah se boš povrnil.

Joseph Jauch.

Milwaukee, Wis.

Priznal mi bo vsak sodrug in vsak rojak ,da živimo v resnih časih in v času preobrata, če smo celo to zavrgli, kar so stoletja vsi narodi za dobro priznavali, to je čas ali uro. Ves se obrača in mi smo obrnili še uro. Ne, nismo je obrnili, le naprej smo je pomaknili, tako da se sedaj v Milwaukee počutimo, kot da bi bili v New Yorku, in oni v New Yorku se menda počutijo nekako, kot da bi bili, ne vem koliko vozlov, pač pa 15 stopinj dolžine na — morju, na Atlantiškem oceanu. Svetopisemski Jozua (ali kateri je že bil) je ukazal solncu: "stoj". Je li ubogalo ali ne, ne vem, takrat nisem bil priča; vem pa, da je ubogala ura v nedeljo zjutraj, ko sem jo pomaknil za eno uro naprej in kaže sedaj, kot sem že rekel, newyorški čas. Hočeš, nočeš, vsi so ubogali in tako storili, tako bo tudi Socialistični pevski zbor "Naprej" prihodnjo nedeljo, 7. aprila v South Side Turn Hall na National Avenue, pričel s svojo veliko pomladansko zabavo po **novem času** ob 2. popoldne.

Upati je, da bo lahko pripraviti vse osebe, katere sodelujejo pri zabavi in programu. ki obsega: "Masseba" — Phoenix Musical Circle; "Na dan" — Soc. pev. zbor "Naprej"; "Naša zvezda", mešani zbor Slov. pev. in dram. društva "Ljubljanica" iz Waukegana, Ill.; "Kid Comrades", otroci soc. nedeljske šole; "Probudjenje duhova", hrvatski pjevački zbor 'Vijenac'; "Triglav", Slov. pev. klub "Planinski Raj": "Mornar", samospev, Fr. Puncer; "Zrinjsko Frankopanka", moški zbor Slov. pev. in dram. društva "Ljubljanica"; "Ujetega ptička tolažba", mešani zbor Slov. pev. in dram. dr. "Ljubljanica"; "Z venecem tem ovenčam Slavo", Slov. pev. klub "Danica"; "Nazaj v planinski raj", mešani zbor Soc. pev. zbora "Naprej"; "Zlati dnevi", moški zbor Soc. pev. zbora "Naprej" itd., — da se bodo vsi ravnali po novem, sedanjem času. Radoveden ali "firbčen" pa sem, kako se bo obnašal oče Jeklen, stara, trmasta gorenjska buča, kateri županuje v Bohinju, to je tam na Kranjskem, že veste? Pa ne samo on, kaj pa stara Neža, vedno zaspana, potem malopridni, hudobni Grešnik, neumni Anže, Revček Andrejček in sploh vsi, Franica, Pavle, Matija, Jerica, Ana, Zvitorog, Planinec, Šimen, Ivanka, Janez, Nosan, Domen, hlapci, dekle, lovci itd. Za nas mestne ljudi v Ameriki je to "easy", ker smo tega vsega in še kaj druzega povrh že vajeni; ali kaj pa ti kmetavzarji v Bohinju, ki včasi še tega nočejo verjeti, da se lahko tudi v petek meso jé (če ga kdo ima) in če tudi gospod na "kancelnu" tako rečejo.

Rojaki v Milwaukee in okolici. pridite gotovo na zabavo in zvečer točno ob 7. uri (po novem času) boste videli, kakšno moč ima kultura dandanes. Najbolj starokopitnega kmetavzarja vam spremobrne na mah. Jeklen se bo ravnal po novem času, zaljubljena in nesrečna Franica in Pavle pridota skupaj, prej kot bi Franica skočila čez Jelenjo steno. In vse je zahvaliti novem času: po starem bi bila ona gotovo že skočila in bila danes mrtva. Ni še bil "Revček Andrejček" v Milwaukee na odru, a dobil ga je Soc. pev. zbor "Naprej", ki se ni strašil ne truda ne žrtev, da nudi rojakom s tem res nekaj izrednega, poučnega in zanimivega.

Andrejčkov prijatelj.

Nov naročnik na Proletarca postane nov bojevnik za osvoboditev delavstva.

Stranka

Cleveland, O.

Na poziv za podporo "Proletarcu" se čuti klub štev. 27., da je storil svojo dolžnost s svoto $179.55, in ako bi vsi klubi proporcialno storili enako, bi postavili list na primerno finančno stališče vsaj za dogleden čas.

Člane kluba pa obveščam, da bo predaval sodrug F. Šolič v klubovih prostorih in sicer:

v soboto večer dne 6. aprila; predmet: "Svetovni mir."

v soboto večer dne 13. aprila: predmet: "Politično gospodarstvo."

v soboto večer dne 20. aprila: predmet "Iluzija in realnost".

V nedeljo zvečer dne 7. aprila bo govoril tudi v klubovih prostorih John Bratin v angleškem jeziku. Predmet: "Politični faktorji v svetovni vojni". Sodrug J Bratin je eden izmed tistih, ki so dobili prosto potnico do Sibirije od bivšega carja, in je izvrsten govornik. Nihče naj ne manjka Vsi označeni shodi so za občno javnost. Vstop vsakemu prost.

A. Bogataj, tajnik.

LaSalle, Ill.

Vsem članom in članicam Soc. kluba štev. 4 se naznanja, da se bomo dali v nedeljo, 7. aprila skupno slikati. Udeležite se ta dan vsi do zadnjega seje in pripeljite še kaj novih članov.

S soc. pozdravom

Justin Zajec, tajnik.

SODRUGOM V CRAWFORD COUNTY, KANSAS!

Gross, Kans.

Naznanjam sodrugom, da se bo vršila prihodnja konferenca združenih klubov J. S. Zveze v Crawford County, v Edison, Kas., dne 7. aprila ob dveh popoldan, to je prvo nedeljo v aprilu.

Ker nismo obdržavali zadnji mesec konference zaradi stavke na poulični železnici, in ker imamo več važnih točk na dnevnem redu, opozarjam sodruge in sodružice, da se udeleže polnoštevilno tè konference, da bomo imeli boljši uspeh za socializem.

Frank Smerdu,
konferenčni tajnik.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

S. D. P. Z.: Vaš imenik priobčimo prihodnjič.

Gross, Kansas: Na Vaše vprašanje ni mogoč točen odgovor. Papeževi glavni dohodki obstajajo iz takozvanega Petrovega vinarja, ki se pobira kot prostovoljna darila. Bila so leta, ko je to znašalo do šestdeset miljonov. Največ daril so prinašala razna "jubilejska" leta in nekateri papeži so imeli poseben talent, da so izmišljali vsakovrstne jubileje. Kolikor nam je znano, ni duhovščina obligatno zavezana plačevati kakšen poseben davek za papeža. Zgodi se pač, da pritiskajo nekateri škofi na duhovščino v svoji diecezi, da čimveč žrtvuje; ampak vse to je "prostovoljno".

R. S—n: Deželnega glavarja na Kranjskem ne voli deželni zbor, ampak imenuje ga cesar. Ljubljanskega župana pač voli mestni svet, ali vlada ga mora potrditi, da je volitev veljavna. Če pride med mestnim svetom in vlado do konflikta, si vlada enostavno pomaga s tem, da razpusti mestni svet.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Cleveland, O., in Meadowlands, Pa. — Listu v podporo izkažemo drugi teden.

Že večkrat smo prosili, da naj se čeki in poštne denarne nakaznice ne delajo na posamezne osebe, toda še vedno prihajajo na ime upravnika in tudi urednika. To povzroča samo nepotrebne transferacije in pota. Pošiljajte denar vedno le na naslov: **"Proletarec", 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.**

LISTU V PODPORO.

Društvo "Vodnikov Venec" št. 147, SNPJ., v Cleveland, O., $11. — Društvo "Slovenec" št. 262, v Farrell, Pa., $1.50. — Tom Pavlin, Ant. Kušar, Luka Stritof, Blas Novak, Jakob Princ, po 50c; Ivan Milavec, Jakob Gabrenja, Ivan Gabrenja, Frank Ošaben, Jakob Govekar, Martin Zalar, Ivan Modic, po 25c; N. N. M. 15c; Jernej Lovko 10c. Vsi v Conemaugh, Pa. Frank Šetina, Pittsburg, Kans., $1.00. — Soc. klub št. 180 v West Alis, Wis., $5.00. — Frank Homar, Chas. Janc, Frank Smerdu, po 25c. Vsi v Kansas. — Frank Gorenc $1.00, J. Belle 20c. Oba v Fort Smith, Ark. — M. Križman, Herrin, Ill., 50c. — L. Klemše, M. Klemen, po $1.00; A. Stanovnik, G. Kuhar, M. Kobal, V. Jurman, J. Modic, J. Smrtnik, J. Shifer, po 25c; J. Brescak 20c; J. Čič 13c; P. Megel, 7c. Vsi člani društva "Jadranska Vila" št. 178, SNPJ. v Cleveland, O. — Nabrano na seji društva Popotnik št. 30, SNPJ., v Fleming, Kans., $2.32. — Geo. Peternel, Josip Lenček, Jos. Smodič, Anton Mrak, John Marčič, Frank Florjan, Pavel Martinjak, John Bezil, Frank Kolenc, po 25c; A. Vreček, 10c; J. Pušnik 5c. Vsi v Wick Haven, Pa.—John Frank, Export, Pa., 80c. — Anton Koss, Frank Temas, John Crkovich, Pavel Žele, Karol Kotnik, po $1.00; L. Mandel 50c; M. Vrhovec 40c; V. Plešec, J. Gornik, po 35c; J. Božič 30c; J. Boyt, P. Praust, J. Modich, M. Moravstrek, F. Kunčič, F. Grdodolnik, J. Gorjanc, A. Tominc, A. Gospodovich, J. Novak, po 25c; J. Chaumpe 10c. Vsi v Collinwood, O., in nabral Math. Vrhovec. — Fred A. Vider, Ely, Minn., 50c. — Soc. klub št. 186 v Benld, Ill., $1.05. — Frank Trojer, Rock Springs, Wyo., 50c. — Soc. klub št. 26 v Neffs, O., $4.00. — Soc. klub št. 185, Bentleyville, Pa., $5.00. — Matt Krpan, Lincoln, Ill., $1.00. — Frank Podlogar, Yukon, Pa., $1.00. — Nabrano po Frank Magajna in Anton Žele, Smithfield, Pa., $3.00.—Nabrano in poslano po Jožef Lenček, Wick Haven, Pa., $4.47. — Matt Vogrich, Justin Zajc po 50c; oba v La Salle, Ill. — Soc. klub št. 84 v Witt, Ill., $4.00. — Mike Zugel, Marko Bilanzich, V. Truden, Joe Shaber, Jos. Peterlin, po 50c; J. Janezich, M. Kozel, J. Cvar, T. Petrich, po 25c. Vsi v Murray, Utah. — Nabrano na seji društva "Vrtni Raj" št. 174 v Dunlo, Pa., in poslano po Fr. Nagliču $1.72. — Slov. soc. klub $5.00; Frank Poličnik in Joe Natlačen po $1.00; po 50c: Ant. Buchar, John Wohlgemuth, Viktor Petek, Valentin Lemoni, John Krolnik, John Tesovnik, Frank Watchun, Frank Zajec, Lovro Bratanič, Matija Stuler, Alois Tesovnik, Frank Koren, Martin Jelenc; po 35c: Martin Sumej; po 25c: Frank Tamše, Frank Blatnik, John Zajec, Joe Dolinšek, Joe Urh, Martin Rop, Frank Piskernik, Frank Jeraj, Frank S. Ermenc, Fr. Ambrosh, Frank Ermenc, Ciril Kukuvich, Frank Bohinc, John Ravnikar, Frank Komar, John Pinoza, Joe Ritonia, Ferd. Glojek, Joe Walte, Anton Sem, John Kastelic, Neimenovan, John Lenko;—Joe Krainc 40c. Vsi v Millwaukee, Wis.

Skupaj	**$ 94.86**
Zadnji izkaz	**742.28**
Vsega skupaj	**$837.14**

V vseh bojih je odločevalo boljše sredstvo. Že v najstarejših dobah so bili na boljšem oni, ki so znali kamen izpremeniti v orodje; človek pa se je povzpel še više nad surovo prirodno življenje, ko je ukrotil živali in jih upregel v delo, jih porabil za sredstvo dela. In razvoj delovnih sredstev označuje in spremlja razvoj človeške družbe skozi vsa tisočletja. Ljudstvo, ki se je naučilo uporabljati bron, je bilo na boljšem kakor ono, ki se je posluževalo samo kamnitnega orodja; železo je bilo še mnogo porabnejše in z njim se je človeštvo hitro dvignilo na višjo stopnjo; še bolj pa se je povzpelo življenje, ko je upreglo par in pozneje elektriko v svojo službo.

Kdor ne zna ceniti delovnega sredstva, ne more nikdar prav razumeti zgodovine človeštva.

V času, ko se je ustanovilo krščanstvo, je bilo slabo na svetu. Ali danes, ko je ta vera stara čez 1900 let, ni nič boljše. Kar se je izpremenilo v človeškem življelju, so izpremenili izumi in odkritja, tehnika in znanost. Vera ni izpremenila ničesar. Socialna nasprotja so večja kakor ob rojstvu krščanstva; greha ni nič manj; suženjstvo je dobilo drugo obliko, ali izginilo ni; ljubezen do bližnjega je prazna beseda kakor v Herodeževi dobi. Mučeništva najdemo v naših dneh več kakor v Neronovih. Pošteno prepričanje se preganja bolj kakor v rimskem cesarstvu. In umor se izvršuje v takem strašnem obsegu, kakor še nikdar ne.

Kaj je doseglo krščanstvo? Kaj je zboljšalo?

V 1900 letih ni pripravilo človeštva niti za korak naprej.

Ni li to najboljši dokaz, da je njegova metoda zgrešena, da je vera brezmočna in da je treba nečesa druzega?

Delo vseh časov in narodov, zbrano v eno celoto, daje pravo kulturo. Kultura je mednarodna.

Izdajalec svojega razreda ni nič manj zaničljiv, kakor izdajalec svojega naroda.

Sami ste vzrok.

Ako premišljate svoje življenje, boste pronašli, da ste si večkrat sami vzrok številnih pregreškov, če ne živite redno in če ne uživate pravilne hrane; posledice boste trpeli na bolanem želodcu. Kakor ste temu sami vzrok, tako si pa lahko tudi sami pomagate, če hočete. Kri prenaša namreč v vaše telo razne strupene tvarine, katerih se morate iznebiti. Trinerjev ameriški Eliksir je najboljši čistilec želodca in črevesja. Zabasanost, neprebava, glavobol, migrena, slabo spanje, nervoznost in druge želoděne neprilike se ne morejo nikakor zoperstavljati temu izbornemu Trinerjevemu zdravilu. Cena $1.10 v lekarnah. — Za revmatizem, nevralgijo, hrbtobol, izpahke, okorele mišice itd., poskusite enkrat Trinerjev Liniment; isti vam bo hitro in zanesljivo pomagal. Cena 35c in 65c v lekarnah; po pošti 45c in 75c. — Joseph Triner Company, Izdel. kemisti, 1333—1343 So. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

"ČAS"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, poučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo $2.00 na leto, za pol leta $1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill., v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Vabilo na

Veliko pomladansko zabavo s koncertom,

petdejansko gledališko predstavo Revček Andrejček

in prosto zabavo, ki jo priredi Soc. pevski zbor 'NAPREJ'

na Belo nedeljo, 7. aprila v S. S. Turn Hall na National ave., Milwaukee, Wis.

Jako obširen popoldanski program in jako zanimiva igra zvečer. Ker se Soc. pev. zbor "Naprej" ni ustrašil ne truda, ne žrtev, da nudi rojakom ob tej zabavi res nekaj izvanrednega in poučnega, se isti priporoča za kar najobilnejšo udeležbo. Začetek ob 2. uri popoldne. Začetek igre točno ob 7. uri zvečer. Vstopnice v predprodaji 25c, pri blagajni 35c in 50c.

ZA IZOBRAZBO.

Razširite svoje znanje! Poučite se o socializmu! Razvedrite si duha! "Proletarec" ima v svoji književni zalogi sledeče knjige in brošure. Pošljite naročilo še danes:

Maksim Gorki: Mati, mehka vezba	$1.00
Upton Sinclair (poslov. Jos. Zavertnik in Iv. Kaker): Džungel. Povest iz chicaških klavnic	.75
Enrico Ferri: Socializem in moderna veda	.50
Proletariat	.10
Kdo uničuje proizvajanje v malem	.10
Socializem	.10
Socialistična knjižnica, 2 zvezka in "Naša bogatstva"	.10
Kapitalistični razred	.10
Pref. Wahrmund (poslov. A. Kristan): Katoliško svetovno naziranje in svobodna znanost	.25
O konsumnih društvih	.10
Zadružna prodajalna ali konsum	.05
Katoliška cerkev in socializem	.10
Spoved papeža Aleksandra	.10

Vse te knjige in brošure pošljemo poštnine prosto.

PROLETAREC,
4008 W. 31st St., CHICAGO, ILLINOIS.

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprstnice, medaljonške, itd.

Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago. Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot itemeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pogača: kamen na kamen palača". Najtežje je početek ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričnite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar za hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko.

Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v najem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Kapital, vloge in prebitek znaša nad $6,000,000.

Ne marajo nemške osvoboditve.

(Konec s 1. strani.)

je mogla biti le ljetska in estonska. Le reakcionarusodi nemštva na Kuronskem, Livonskem in ni ruski politiki, ki se ni doteknila političnih predpravic nemškega plemstva na deželi in ki je dala v mestih le hišnim posestnikom volilno pravico, so imeli Nemci zahvaliti, da so deželni zbori teh treh pokrajin kljub vsemu rusificiranju dežele ostali nemški plemiški zbori v "viteških domovih," mestni sveti pa zbori nemških hišnih posestnikov.

S tem, da je ruska revolucija pospravila politične predpravice stanu in posesti, je sama po sebi odpravila tudi nemštvo kot privilegirano politično moč na Livonskem. Radost nemštva na Kuronskem, Livonskem in Estonskem zaradi zavzetja Rige je radost nemško baltiške aristokracije in nemške baltiške veleburžvazije nad porazom ljetske in estonske demokracije. Nikar se ne motiti, kakor da zasleduje baltiško nemštvo livonsko narodne interese, če želi združitev Livonskega z Nemčijo! Livonsko in Estonsko sta v Severni vojni začetkom 18. stoletja postali ruski, ker je meščanska švedska država, kateri sta z gotovo mero samostalnosti pripadali, hotela z "redukcijo" plemiških posestev omejiti tudi fevdalno moč na Livonskem in Estonskem. Livonsko in estonsko plemstvo se je zarotilo z Rusi zoper Švede in je prve poklicalo v deželo.

Skozi vso livonsko zgodovino se vleče kakor rdeča nit zatajevanje livonsko narodnega interesa z ozirom na posebne fevdalne interese. To zatajevanje se pa tudi ni vršilo v prid Nemčiji, temveč v prid tistemu, ki je največ ponujal.

Dvesto let je bil ruski carizem za fevdalne Nemce najboljši kupec. Danes je Nemčija tista, ki največ ponuja, in danes želi baltiško plemstvo, da bi ga Nemčija anektirala, da ne podleže ljetsko estonski demokraciji.

Ljetsko-estonska demokracija je nacionalna dovršitev stoletne livonske zgodovine. Tej dovršitvi grozi nemška aneksija, ki bi bila nasilno pretrganje nacionalnega konsolidiranja dveh visoko kulturnih narodov.

Nočemo izključiti Nemcev iz svojega nacionalnega telesa. Le demokracijo hočemo. Sedem odstotkov Nemcev v naši deželi naj v okvirju demokracije živi v enaki svobodi kakor 85 odstotkov Ljetov in Estov. Sedem odstotkov tesinskih Italijanov lahko služi za dober zgled. Demokracija ne more pogaziti pravic manjšine, če noče odpraviti same sebe. Kako malo gre ljetska in estonska demokracija za tem, da bi omejila pravice male nemške manjšine, kaže dejstvo, da so bile takoj po marčni revoluciji Nemcem na Livonskem in Estonskem priznane vse demokratične pravice.

Zahteva nemške mirovne delegacije, da naj ruska mirovna delegacija prizna "ljudsko voljo," ki so jo izražali kuronski baroni in kajzer Viljem za ljudsko voljo Ljetov in Estov, se mora zavrniti kot nesramna domišljavost z vso odločnostjo. Interesi ljetsko-estonske demokracije ne zahtevajo ločitve od Rusije, ampak da ostane v okvirju velike demokracije, ki nam da lahko oporo v naših zunanjih razmerah. Dokler predstavljajo posamezne države s carinskimi mejami ločene gospodarske enote, se ne sme Kuronskemu, Livonskemu in Estonskemu, ki so v industrijskem razvoju, s carinami otežčati pristop na ruski trg.

Priključitev Kuronskega, Livonskega in Estonskega Nemčiji in njih ločitev od ruskega carinskega ozemlja ne pomeni nič drugega, kakor da se izpremene te pokrajine v žitorodno nemško ozadje, iz katerega bi polagoma nemški kmet po sili izstisnil ljetskega in estonskega kmeta. Reakcionarno nemško agrarstvo naj se okrepča z aneksijo dežele. To je namen aneksionistične oficielne Nemčije. Nadalje naj bi Kuronsko, Livonsko in Estonsko postalo temelj, s katerega bi bilo mogoče razmere Rusije napram zapadni Evropi vojaško obvladavati. Kuronsko, Livonsko in Estonsko naj postane grad nasilstva zoper rusko demokracijo. Dolžnost ruske demokracije je, da odvrne to nesrečo od sebe in od sveta.

Ko so kuronski baroni in kajzer Viljem povedali svetu "ljudsko voljo" Ljetov in Estov, ima ljetsko-estonska demokracija pravico, da se sliši tudi njen glas, in da ga slišijo prijatelji demokracije v vseh bojujočih se in nevtralnih državah, predvsem pa, da ga sliši ruska vlada sama. Kajti interesi ljetsko-estonske demokracije so enaki z interesi ruske in mednarodne demokracije.

Ne maramo izdati svoje svobode in nočemo postati brezmočno orodje nemškega militarizma zoper rusko in mednarodno demokracijo.

* * *

Pa da nima ubogi kajzer smole! Prav to, kar pravi dr. Lipschuetz v svojem članku, je izrekla estonska in ljetska socialna demokracija v svoji oficielni izjavi; prav to je že pred daljšim časom izrekel odbor ljetskih socialistov v Švici.

Nemški protesti.

Mir med Nemčijo in Rusijo je zelo čudne sorte. Najznačilneje zanj je pač to, da prihajajo neprenehoma poročila o bojih med Nemci in Rusi, in sicer so največ rdeče garde zapletene v te boje. Dasi je Nemčija nedvomno vzela mnogo vojaštva z ruske fronte na zapadno, je vendar jasno, da vzdržuje še vedno veliko armado na vzhodu. Očitno je, da se Nemčija na tej strani nikakor ne čuti varno. Pomembni so v tem oziru tudi njeni diplomatični akti. Iz Moskve, ki je sedaj glavno mesto Rusije in sedež vlade, poročajo, da je Nemčija pri boljševiški vladi ponovno protestirala zoper izjavo ameriškega poslanika Francisa, ki je baje dejal, da postane Rusija nemška provinca, če se podvrže mirovnim pogojem centralnih sil.

Ta protest je bil nekakšen odgovor na protest ruskega zunanjega urada proti avstrijsko-nemškemu zasedenju Odese in proti pošiljanju nemškega orožja na Finsko po podpisu mirovne pogodbe. Nemčija je na ta protest odgovorila, da smatra Odeso za mesto, pripadajoče Ukrajini, s katero se je Rusija zavezala vzdržavati mir. Na to je ruski zunanji urad vprašal, kaj smatra Nemčija pravzaprav za meje Ukrajine. V resnici vlada vtem oziru na vseh straneh velika nejasnost.

Protest Nemčije zaradi izjave ameriškega veleposlanika bi bil enostavno smešen, če ne bi bil stvarno utemeljen v strahu Nemčije, da misli boljševiška vlada sama to, kar izreka Francis. S to bojaznijo ima pa gotovo prav. Ko je Lenin dejal, da drži Nemčija svojo peto na prsih Rusije, je dejal prav to, kar Francis. Sklepanje miru je bila od strani Rusije izsiljena kapitulacija pod to peto. Zato je tudi naravno, da more Nemčija zaupati takemu miru le tako dolgo, dokler ga more stražiti z vojaško silo.

Trajen bi mogel biti ta mir le v dveh slučajih:

1. Če bi bila Rusija tako oslabljena, da se za dolgo dolgo dobo sploh ne bi več mogla dvigniti;

2. Če bi nastalo resnično prijateljstvo med Rusijo in Nemčijo.

Drugi slučaj je popolnoma izključen. O njem so pač pisali razni kapitalistični listi, ki sovražijo rusko demokracijo bolj kakor kajzerja; ampak nobena resna glava ne more verjeti, da bi bilo kdaj mogoče prijateljstvo med rusko revolucijo in nemško avtokracijo. Pokazalo se je, da je bilo prosto izmišljeno vse, kar se je o tem pisalo. Prijateljstvo more nastati med Rusijo in Nemčijo le tedaj, če store Nemci to, kar so storili Rusi in dajo kajzerju ter ostalim svojim kronancem enako telesno gardo, kakršno ima Nikolaj Romanov sedaj.

Če ni mogoče prijateljstvo med Ljeninom in Viljemom, ostane le prvi slučaj. Rusija je danes res silno opešana. Nikakor pa nimajo prav tisti, ki vpisujejo vso njeno sedanjo slabost na račun revolucije. To slabost je zakrivil carski režim, ki ni storil ničesar za razvoj dežele in za gospodarsko in intelektualno povzdigo naroda. Niti mir, ki ga je Rusija sklenila, ne gre toliko na rovaš revolucije ,kolikor na račun carizma. Carski sistem je bil tisti, ki je pustil armado nezadostno oboroženo, brez municije, brez hrane, brez oblek, brez čevljev; carski sistem ni znal odpreti virov prirodno bogate dežele, ni znal in deloma tudi ni hotel organizirati preskrbe ljudstva z živili in drugimi potrebščinami; carski sistem je trpel obogatenje posameznikov na račun mase; carski sistem se je pripravljal na separaten mir in sporazum z Nemčijo, ko je spoznal na bojišču posledice svojih zločinov. Tukaj je veliko več vzrokov, da je Rusija oslabljena, kakor pa v revoluciji, ki je bila zgodovinsko neizogibna.

Ampak Rusija ni tako opešana ,da se sploh ne bi mogla nikdar več postaviti na noge. To sluti kajzerjeva Nemčija. Od svoje strani je storila, kolikor je le mogla, da oslabi Rusijo. Pomilovanja vreden bi bil, kdor bi le trenotek verjel, da je Nemčija priznala Ukrajino iz čuvstva narodne pravičnosti. Ukrajina pomeni zmanjšanje Rusije in obenem pomeni s svojo izdajalsko buržvazno vlado klin proti socializmu. Ampak vse to ne more Rusije tako potlačiti, da bi morala vekomaj ostati pasivna. Rusija potrebuje le organizacije, seveda na vsakem polju, da dobi plodove iz svojih bogatih virov. Za to je treba dela in časa, a kakor je videti, se boljševiki zelo resno pripravljajo za to organizacijo.

Mirovna pogodba z Nemčijo jih ovira v tem. Ovirala jih bo tembolj, čim bolj bo delo napredovalo. Prejalislej postane to pogodba neznosna. In tedaj mora po naravnem zakonu počiti.

Rusija bi — četudi ne po imenu — postala stvarno nemška provinca ,ako bi se trajno podvrgla nemški pogodbi. Rusija, ki stremi v socializem, pa ne more trpeti tega in Nemčija dobro ve, zakaj bi rada izbrisala vtisk, ki ga dela njeno vandalsko početje. Ampak s svojimi protesti ne bo prepričala Rusov. Če naznanjajo boljševiki svetu njene proteste, je to najboljše znamenje, da jih znajo ceniti, kolikor so vredni.

V krfski deklaraciji so morda reči, ki ne spadajo vanjo, je dejal dr. Hinković. Yes, kralj ne spada va njo. In manjkajo reči, ki bi spadale vanjo, je dejal. Sure, suverenost naroda spada vanjo. To sta dve bolezni deklaracije, ki sta smrtonosni zanjo.

Sodrug Ledebour, eden voditeljev socialistične manjšine, je v nemškem rajhstagu izjavid, da obešajo Nemci člane "rdeče garde" v Rusiji in na Finskem kar brez procesa, baje kot "bandite". Ali je še kaj dvoma, česa ima pričakovati socializem, če bi zmagala kajzerjeva banda?

Tisti, ki so nas obsojali, ko smo zagovarjali ljudsko obrambo, morajo sedaj, če imajo kaj doslednosti, obsoditi tudi boljševike. Tudi boljševiki so javno taki "puškarji" in "militaristi", kakršni smo bili mi. Le tepci ali pa izdajalci proletariata namreč morejo trditi, da se demokracija in socializem lahko s papirjem branita zoper kanone avtokratov in imperialistov.

Predsodki so vedno škodljivi. Če ne bi bili zavezniški diplomatje v Rusiji imeli predsodkov proti boljševikom, bi danes v Evropi marsikaj bolje izgledalo.

Pravi socialist ne sme biti rezervist, ampak mora biti vedno aktiven vojak svoje stranke. Kdor nosi svoje prepričanje le sam v sebi, ne koristi nič ne sebi, ne svoji stvari. Prepričevati mora tiste, ki še niso prepričani.

Pravi socialist hoče poznati težave, zapreke, uspehe in napredek delavskega boja.

Na tej poti ga spremlja Proletarec.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

KAKOR TONIKA, ALI KREPČILO.

Kakor zdravniki zatrjujejo, bi morala vsebovati vsaka tonika take stvari, ki bi ves naš telesni sestav utrjevale in bi bolniku v obče pomagale. Vsled tega priporočamo vsem bolnim in slabotnim osebam, da naj rabijo

Severa's Balsam of Life

(Severov Življenski balsam). Ta balzam je osobito priporočljiv pri zdravljenju navadne in pogoste zapeki (zabasanosti) neprebave in bolestih na jetrih. Poskusite to toniko kadar imate spremenljivo mrzlico; posebno naj bi jemale to toniko stare in slabotne osebe. Natančna navodila so označena na vsakem zavitku. Cena 85c. Dobi se v vseh lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeči bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZOROVANJU BANKE ZVANE "CLEARING HOUSE".

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing Housa".

Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vso gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vknjižbe in druge vrednostne listine, se prepričajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premoženja, mora banka kazati pravilno vrednost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, riskirano, se mora takoj odstraniti in nadomestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih vživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadzorovanje bank potom Clearing Housa je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa naprej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housom. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vsled panike ali vojske, so ji takoj priskočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnile zopet normalne razmere. Ta Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vspešen, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Banka je v zvezi s tem Clearing Housom, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet popolnih računov.

American State Banka pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam $100.00 in $500.00 zlatih hipotečnih bondov.

F. Stepina
predsednik.

AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER

je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in nadlogah.

Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hočemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.

S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo z isto močjo tudi dobite. Nikar se dajte premotiti z nižjo ceno ničvrednih ponaredb.

Stari, pravi Pain-Expeller dobete le v zavitku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo **Loxol** in na naše ime.

Pravi Pain-Expeller je dobiti v vseh uglednih lekarnah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je koristneja kot pa za 35c. ker obsega več kot dvakrat toliko.

F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
Št. sobe 1009.
133 W. Washington Street.
CHICAGO. ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potokarja? Seveda. To je "**VILLAGE INN**" s prostornim vrtom za izlete.

Vodnjak z studeneno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.

Ogden Ave., blizo cestne železniške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL.
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 460 GRAND AVE., KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVEZNICA.

Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.

Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.

BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave.,
(Adv.) **Chicago, Ill.**

SLOVENCI

pristopajte k

SLOVENSKI NARODNI PODPORNI JEDNOTI.

Naročite si devnik "Prosveta". List stane za celo leto $3.00, pol leta pa $1.50.

Vstanavljajte nova društva. Deset članov(ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je: **2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.**

Naivečja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
324 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže

Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi radi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovatelja zasluži popolno zaupanje in čislanje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se ohrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebščinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo cene nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanjosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO

torej ima tako zaupanje in vspeh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh bolezni jih je devetdeset odstotkov povzročenih in spočetih v žlodcu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti želodec in odstrani iz notranjščine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brlog zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žareče rudeče vino. V zadevi zabasanosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slaboče, kakor tudi v želodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premembi žitja ali rudarje in druge delavce, ko delaje in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecenljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT

prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrpelosti gležnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgnin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN

je izvrstno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za izpiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.

Najnovejše nagrade so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razstavah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.

JOSEPH TRINER
MANUFACTURING CHEMIST
1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.